БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1924 чылда үндезилетингер

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫН ОБЛАСТЬ БОЛГАШ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1955 АВГУСТ 3 СРЕДА № 155 (3349)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

ВЛКСМ Төп КомитединиҢ IV пленуму (1 арын).

Дүжүт ажаан алыышкыны эгелээн (1 арын).

БҮГҮ-ЭВИЛЕЛДИҢ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ ДЕЛГЕЛГЕЗИНДЕ: Ногаан конвейер—мал чеминиҢ базазының үндезини (1 арын).

С. Алеет.—Партия хуралынга чугула айтырыгларны чугаалашкан (2 арын).

Т. Сундуй. Ийи колхозтуң социалистиг чарыжының түннели (2 арын).

М. Мадыыр-оол.—Районда бижик өөредилгези (2 арын).

М. Одинец.—Совет Буговина бөгүн' (2 арын).

И. Тур.—«Торгалыг» колхозта малдың чайгы семиртилгези (3 арын).

Н. Филиппов.—Хереглел кооперациязының ең мурнакчы ажылдакчылары делгелгеже аттанылган (3 арын).

Л. Делюсин. Быдаттың көдээзинде социалистиг чаардылгалар (3 арын).

Польша Улус Республика—тайбың, демократия болгаш социалистиг лагерниң быжыг звенозу (4 арын).

УЛУС ДЕМОКРАТТЫГ ЧУРТТАРДА (4 арын).

Совет көдээ ажыл-агый төлээлериниң АКПП-та чоруп турары (4 арын).

Совет көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң төлээлериниң Англияда чоруп турары (4 арын).

Колхоз бүдүрүлгезин хөгжүдеринге МТС-терниҢ ролюн бедидер

Көдээ ажыл-агыйны күчүлүг көдүрериниҢ талазы-биле Коммунистиг партиянын болгаш Совет чазактың салган улуг сорулгаларын амыдыралга чедиишкинниг боттандырарда машина-трактор станциялары улуг рольду ойнаар.

Машина-трактор станциялары болза, колхоз тургузуунуҢ индустриалдыг материал-техниктиг сууру болуп турар болгаш колхоз бүдүрүлгезиниҢ хөгжүлдезинге амгы үеде шинтпирлиг күш, социалистиг күрүнениҢ талазындан колхозтарны улуртурда ең чугула даяныр черлери болур. Көдээ ажыл-агыйның бүгү адырларын улам ыңай хөгжүдери, колхозтарның организас, ажыл-агыйын быжыглаары хамыктың мурнунда машина-трактор станцияларның ажылындан хамааржыр.

СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму болгаш аңаа үндезилээн машина-трактор станцияларының ажылын улам эвижидер хемчеглер дугайында ССРЭ-ниҢ Министрлер ЧөвүлелиниҢ болгаш СЭКП ТК-ның доктаалы—МТС-терниҢ ажылында улуг четпестерни илереткен, ол четпестерни үзүткаарының хемчеглерин айыткан болгаш машина-трактор станцияларының бүгү ажыл-чорудулгазын үндезини-биле эвиждериниҢ калбак программазын тодаткан.

Колхозтарда бүгү көдээ ажыл-агый культураларының дүжүттүүн бүгү хемчет-биле бедидерин, ниитиниҢ малының баш санын өстүрери-биле кады оон продуктулуун көвүдедирин, ажылдап берип турар колхозтарда чер болгаш мал ажылының ниити база бараанныг продукциязын элбедирин, картофель, ногаалар бүдүрүлгезинде база мал ажылында хөй күш кирер ажылдарны калбаа-биле механизастаарын, колхоз бүдүрүлгезинге эртемниҢ болгаш мурнакчы практиканың чедиишкиннерин нептередирин, колхозтарның организас, ажыл-агыйын улам-на быжыглаарын, аңаа үндезилээш колхозчуларның материалдыг чаагай байдалын бедидерин машина-трактор станцияларының кол сорулгазы кылдыр СЭКП ТК-ның сентябрь Пленуму айыткан.

Бо кол сорулгаларны чедиишкинниг күүседирде МТС-терге чугула таарышкан байдалдарны партия болгаш чазак тургузуп берген болгаш МТС-териҢ шталынга доктаамал ажылдаары-биле агрономнарны, зоотехниктери, инженер-техниктиг ажылдакчыларны, трактористерни,трактор бригадаларының бригадирлерин быжыглаан. Ол ышкаш МТС-териҢ материал-техниктиг базазы улгадып, машина-трактор парктары ең чаа техника-биле чепсегленип турар.

СЭКП Төп КомитединиҢ июль ПленумунуҢ доктаалын машина-трактор станцияларының механизаторлары болгаш ажылчыннары бир үн-биле хүлээп ап, Совет ЭвилелиниҢ Коммунистиг партиязының XX съездизинге күш-ажылчы улуг чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш бүгү улустуң социалистиг чарыжын калбартып, үлетпүрүҢ болгаш көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлгезиниҢ темпизин хүн-бүрү дүргедип турарлар.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың хүн-бүрү дузаламчызының ачызында бистиҢ область 12 МТС-терни тургускан, олар 80 ажыг колхозтарны хандырып турарлар. Колхозтарда хову ажылдарының кол нуруузун механизастаан. Бүгү тараа культураларының 98,8 хуузун комбайннар-биле ажаап ап турар. Ындыг-даа болза, бо чылдың планныг трактор ажылдарының күүседези МТС-терде багай чоруп турар. Чижээ трактөр ажылдарының планын Тес-Хем МТС—36,1 хуу, Кызыл-Мажалык МТС—40,6 хуу, Сүг-Хөл МТС—46,1 хуу күүседкен. Чайгы чер андарылгазын область ниитизи-биле күүседкен-даа болза, Бай-Тайга МТС үүгле 55,0 хуу, Кызыл-Мажалык МТС—77,2 хуу күүседкен болуп турар. Чамдык МТС-тер чер ажылының гектар хемчээлдиг трактор ажылдарының онаалдаларын сан талазы-биле күүседип турар-даа болза, ол ажылдарның шынары, ылангыя бедик дүжүттү алыры дээш өзүлүг демиселди чоруттайн турар. Ындыг МТС-терге Балгазын, Чадаана болгаш Тес-Хем МТС-тер хамааржыр.

БистиҢ областың МТС-тери амдыгаа чедир колхозтарга ниитиниҢ мал ажылын дүрген хөгжүдеринче, оон продуктулуун бедидеринче кол кичээнгейни салбайн турарлар. Оон түннелинде Бай-Хаак МТС-тиҢ ажылдап берип турар колхозтары мыйыстыг бода малдың баш санын өстүрериниҢ планын үүгле 97,5, оон иштинден инектиин—83,8 хуу күүседкен. Ол ышкаш малдың баш санын өстүрериниҢ планын Кызыл, Бай-Тайга МТС-териҢ ажылдап берип турар колхозтары багай күүседип турар. Оон аңгыда МТС-териҢ директорлары, оларның тускай эртемниглери — зоотехниктер, ветеринар ажылдакчылары колхозтарда малдың продуктулуун бедидер талазы-биле боттуг, организакчы ажылдарны кошкак чорудуп турары-биле малдан алыр продукция куду болуп турар. Чижээ, бо чылдың 9 айларының дургузунда колхозтар ниитизи-биле сүт саалдазының планын үүгле 47,4 хуу, а ынчаарга Сүг-Хөл, Кызыл-Мажалык, Бай-Тайга, Сарыг-Сеп МТС-териҢ ажылдап берип турар колхозтары сүт саалдазының планын үүгле 23,6—42,3 хуу күүседкенин айтырга-ла малдың продуктулуун бедидер талазы-биле МТС-териҢ демисели билдине бээр.

МТС-тер колхозтарда бүгү көдээ ажыл-агый культураларының дүжүдүн база малдың продуктулуун көвүдедири-биле кады колхоз бүдүрүлгезин бүгү талазы-биле сайзырадырының организакчызы болур ужурлуг. Ындыг турбуже, МТС-тер сиген кезилдезиниҢ, силос салыышкынының темпизин, дүжүт ажаан алыышкынының белеткелин дендии хожудаашкынныг чорудуп турар.

СЭКП райкомнары, ылаңгыя оларда МТС талазы-биле зонаның инструкторлары, райкүүскомнар, МТС-тер директорлары, МТС-териҢ партия организациялары көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниҢ күүнүн чөп ажыглап, олар колхоз бүдүрүлгезиниҢ экономиказынче ханылап кирерин, ажыглатынмайн турар курлавырларны бүрүн ажыглаарын, эртемниҢ база мурнакчы дүржулганың чедиишкиннерин колхоз бүдүрүлгезинге калбаа-биле нептередирин болгаш колхозчуларның, механизаторларның кылыр ажылын шын организастап тургаш, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн улам-на бедидерин чедип алыры сонгаарладып болбас сорулганың бирээзи болур.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидерде МТС-териҢ колхозтар-биле аразында чарган кереэзин шыңгыы күүседип, МТС-териҢ трактор бригадалары-биле колхозтарның хову ажылының бригадаларының дем кадып ажылдаары—тракторларны, комбайннарны бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарын болгаш тарааның бедик дүжүттүүн хандырар арганы бээр. МТС-териҢ директорлары, оон тускай эртемниглери колхозтарның баштаар черлериниҢ даргаларынга, бригадирлеринге, мал ажылының фермаларының эргелекчилеринге колхоз бүдүрүлгезин шын организастаар талазы-биле практиктиг дузаламчыны хүн-бүрү чедирер ужуралуг. Бо сорулганы чедиишкинниг боттандырарда агротехниканың болгаш зоотехниянның чаа, мурнакчы аргаларын колхоз бүдүрүлгезинге шингээдип ажыглаары-биле колхозчу активчилериҢ күүнүнге даянмышаан, агрономнар, зооветажылдакчылар өзүлүг организакчылар болуру чугула.

Амгы үеде партия организацияларының, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының, колхозтарның, МТС-териҢ болгаш совхозтарның ең чугула сорулгазы болза, тарылганың ажаалдазын үлегерлиг чорудары, дүжүттү өй-шаанда чидириг чокка ажаап алыры, көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниҢ болгаш садып алырының планын хуусаа бетинде күүседири, үрезин фондуларын доддур уруп алыры, малды четчир санныг чемнер-биле хандырары, колхозтарның ниити ажыл-агыйын быжыглаарынга чаа-чаа чедиишкиннерни чедип алыры база аңаа үндезилээш колхозчуларның күш-хүүнүнге акша болгаш натуралыг төлевирни болгаш материалдыг чаагай байдалың бедидери болур,—деп СЭКП ТК-ның июль Пленуму айыткан.

Колхозчулар, МТС-териҢ ажылдакчылары партияның болгаш чазактың салган ең чугула сорулгаларының канчаардаа аажок улуг ужур-дузалыын ханызыбиле билип, көдээ ажыл-агыйның сонгаарладып болбас ажылдарын чедиишкинниг чорудары дээш күүдениишкинниг ажылдаар херек.

ВЛКСМ Төп КомитединиҢ IV Пленуму

Бо чылдың июль 25—26-да ВЛКСМ ТК-ның пленуму болуп эрткен. «ҮлетпүрүҢ улам ыңай көдүрер, техниктиг дешилге болгаш бүдүрүлгени организастаарын эжижидер талазы-биле сорулгаларның дугайында» СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалын Пленумнуң киржикчилери улуг көдүрлүүшкүн-биле байырлап хүлээп алганнар.

ВЛКСМ Төп КомитединиҢ ПленумунуҢ демдеглээни болза, үлетпүр черлериниҢ комсомол организациялары партия организацияларының удуртулгазы-биле бешки беш чыл планыҢ чедиишкинниг күүседиринче комсомолчуларны болгаш аныктарны мобилизастаар талазы-биле алаан боттуг ажылларны чорудуп турар. КуйбышевтиҢ болгаш Сталинградтың гидроэлектристанцияларының тудугларынче, холуксаалыг демир-бетон конструкцияларын болгаш кезектерин кылыр заводтарның тудугларынче, Донбасстың хөмүр даш шахталарынче 50 мун ажыг комсомолчуларны болгаш аныктарны комсомол организациялары бо чылын чоруткан. Комсомолчуларның болгаш аныктарның иштинден бүдүрүлгеде мурнакчы чаартыкчыларның саны өскен.

Оон-биле чергелештир, үлетпүр бүдүрүлгениҢ комсомол организацияларының ажылында улуг четпестерниҢ барын ВЛКСМ ТК-ның Пленуму демдеглээн. Аныктарның күш-ажылчы идепкейин көдүрер, иштики курлавырларны тыпкан ажыглаар, чаа техниканы болгаш мурнакчы технологияны бүдүрүлгеге нептередир, аныык ажылчыннарның культура-техниктиг деңнелин бедидер талазы-биле сорулгаларны тодаргай боттуу-биле шинпирлээрин дыка хөй комсомол организациялары багай күүседип турар. Комсомол организациялары аныктар ортузунга социалистиг чарышты организастаарда улуг четпестерни болдуруп турар. Ажыл нормаларын чедир күүсетпес, кылып турган чүүлдерин үрей кылыр, ажыл шагындан озалдаар аныык ажылчыннар ам-даа эвээш эвес, а комсомол организациялары ындыг фактыларны болган чокла оюп эртип турарлар. Бүдүрүлге черлериниҢ дыка хөй комсомол организацияларында аныктарның, политик-кижизидилгелиг ажылы четпес тургустунган.

Үлетпүр черлериниҢ бүдүрүлге амыдыралына комсомол организацияларының ролюн болгаш идепкейлиг чоруун бедидериниҢ база комсомолчуларның болгаш аныктарның үнелиг эгелээшкиннерин бүгү тала-биле деткириниҢ эргежок чугулазының дугайында, аныык ажылчыннарның политиктиг кижизидилгезинин болгаш оларның бүдүрүлге мергежилин бедидер дугайында СЭКП ТК-ның июль Пленумунуң айтыышкынын ВЛКСМ ТК-ның Пленуму комсомолдуң дайынчы программазы кылдыр хүлээп алган.

Комсомол организациялары СЭКП ТК-ның Пленумунуң доктаалын аныктарга эки тайылбырлап, аңаа үндезилээш, чаа машиналарны, станоктарны, приборларны, дериг-херекселдерни дүрген бүдүрүп кылыры дээш, чаа техниканы эки ажыглаары, продукцияны бүдүрер дериг-херексел бүрүзүнден болгаш бүдүрүлге шөлүнүҢ дөрбелчин метр санындан кылып үндүрерин көвүдедир дээш демиселге партия организацияларынга дузалаар талазыбиле идепкейлиг ажылды калбартыр ужурлуг.

Комсомол организациялары советтиҢ, а ол ышкаш даштыкының эртем болгаш техниказының чедиишкиннерин өөрениринче, шингээдип алырынче сонуургалды аныык ажылчыннарның болгаш күш-ажыл курлавырларының тускай өөредилге черлериниҢ өөреникчилериниҢ ортузунга сиңиктирип, чаа техниканы дүргени-биле шингээдиринче база калбартып ажыглаарынче угланган аныктарның саналдарын бүгү тала-биле деткиир ужурлуг.

Техниктиг дешилге дээш комсомол организацияларының демиселинге чугула черни аныык ажылчыннарның культура-техниктиг деңнелин бедидери эзлээн турар ужурлуг. Комсомол организациялары болза, нинти өөредилгениҢ кежээки школаларының, бүдүрүлге-техниктиг өөредилгениҢ бөлгүмнериниҢ болгаш курстарының, күш-ажылдың мурнакчы дүржулгаларының школаларының четкилерин калбартып, оларның ажылын эжижидерин чедип алыр болгаш техниктиг литератураның пропагандазын аныктарның ортузунга калбартыр хүлээлгелиг.

Социалистиг чарышка бүгү аныык ажылчыннарның идепкейлиг киржилгезин хандырарын комсомол организацияларынга Пленум сүмелээн. Аныктарның коллективтиг бригадаларының, ээлчегленниҢ болгаш участоктарының чарыштарын эки организастап, олар чарыштың мурнакчылары болган турарын чедип алыры чугула. Комсомол организациялары социалистиг чарышты организастаарда бүдүрүлгениҢ мурнакчы дүржулгазын нептередиринче болгаш калбартып ажыглаарынче, бүдүрүлгениҢ мурнакчыларының күш-ажыл арга-дүржулгаларын шингээдип алыр талазы-биле аныык ажылчын бүрүзүнге боттуг дуза чедиринче кол кичээнгейни угландырар ужурлуг. БүдүрүлгениҢ мурнакчы аныык чаартыкчыларының дугайында номнарны парлап үндүрерин ВЛКСМ ТК-ның «Молодая Гвардия» деп ном үндүрер черинге дааскан.

Бүдүрүлгеде ажылдаар чер бүрүзүнге арыг шеверни, үлегерлиг корум-чурумнарны тургузары дээш демиселге чүткүлдүг киржиринче комсомол организацияларын Пленум кыйгырган.

Рационалдыг болгаш чогаадыкчы ажылдарга ең идепкейлиг киржирин ВЛКСМ ТК-ның Пленуму бүдүрүлге черлериниҢ комсомол организацияларынга сүмелээн, а үлетпүрүҢ кол адырларының талазы-биле аныык рационализаторларның болгаш чогаадыкчыларының конференцияларын Министерство черлери-биле кады кылып эрттирерин ВЛКСМ Төп Комитединге сүмелээн.

Ажылчын аныктарның ортузунга масса-политиктиг болгаш организакчы ажылды ёзулуг күштелдиреринин, күш-ажылдың сагыыга-чурумун быжыглаарының, аныктарның, амыдырал чурттал-газының дугайында сагыш салырының, үлетпүр бүдүрүлге черлериниҢ комсомол организацияларын удуртурун күштелдиреринин эргежок чугулазын Пленум демдеглеп айыткан.

Күш-ажылдың мурнакчы үлегер чижектерин болгаш бистиҢ чуртувустуң ажылчын аңгыының маадырлыг чаңчылдарын ажыглап тургаш, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнге оолдар болгаш кыстарны соксаал чок шыдамыккай кижизидери — комсомол организацияларының чугула сорулгазы болур.

Совет ЭвилелиниҢ Коммунистиг партиязының XX съездизинге белеткелди күш-ажылдың чаа-чаа чедиишкиннери-биле демдеглээринче ВЛКСМ ТК-ның Пленуму Совет ЭвилелиниҢ эр, хөрөөжен комсомолчуларын, оолдар болгаш кыстарын кыйгырган.

Совет ЭвилелиниҢ Коммунистиг партиязының удуртулгазы-биле техниктиг дешилге дээш, социалистиг үлетпүрүҢ чаа күүчүлүг көдүрлүүшкүнү дээш бүгү улустуң демиселинге бүдүрүлге черлериниҢ комсомолчулары, бүгү аныык ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары болгаш албан-хаакчылары идепкейлиг киржир дээзинге идегелди Пленум илереткен.

„ҮлетпүрүҢ улам ыңай көдүрер, техниктиг дешилге болгаш бүдүрүлгени организастаарын эжижидер талазы-биле сорулгаларның дугайында"
Н. А. БулганиниҢ илеткелиниҢ сөзүн ном кылдыр үндүргени

1955 чылдың июль 4-те СЭКП ТК-ның Пленумунга «ҮлетпүрүҢ улам ыңай көдүрер, техниктиг дешилге болгаш бүдүрүлгени организастаарын эжижидер талазы-биле сорулгаларның дугайында» Н. А. БулганиниҢ илеткелин КүрүнениҢ политиктиг литература үндүрер парлалга чери ном кылдыр парлап үндүрген.

Ол номну массалыг тираж-биле парлаан.

(СЭТА).

ДҮЖҮТ АЖААН АЛЫЫШКЫНЫ ЭГЕЛЭЭН

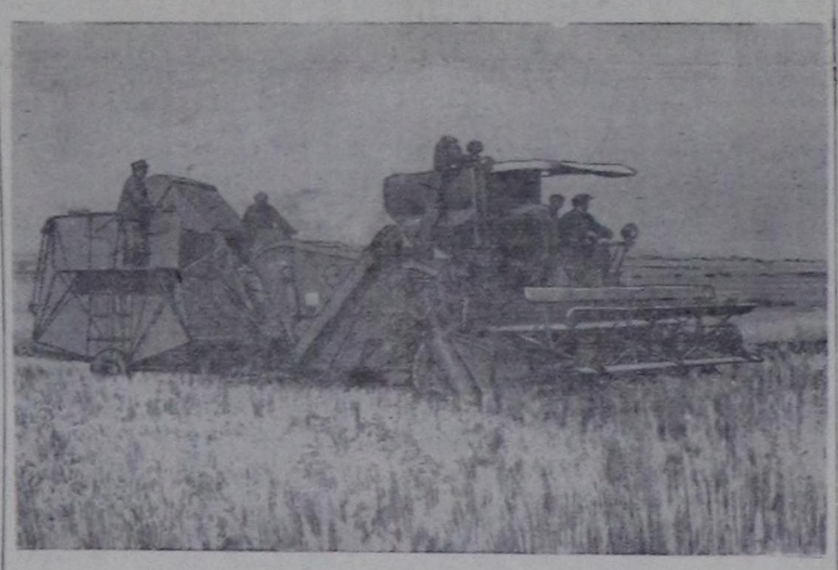

Каан хүннер чылыдыр хүннеп турар. Улуг-Хем районнуҢ Ленин аттыг колхозунуҢ тараа шөлдериндe мөторларның соктаал чок шимээн даажы ыңнаалып турар. Ол дээрге,чаа дүжүттү ажаары-биле тараа шөлдериниче үүнүкен хову корабльдериниҢ—комбайннарның ажылдап турары ол. Тарааны кыска хуусаада чидириг чок ажаарының талазы-биле бедиткен хевирниҢ хүлээлгелерин комбайнёрлар боттарынга алганнар. Чижээ, сураглыг комбайнёр, Бүгү-эвилелдиҢ көдээ ажыл-агый делгелгезинин киржикчизи Михаил Бюрбю сезон үезинде «С-6» деп комбайн-биле 800 гектар кызылтасты кезип ажаап, 12000 центнер тараана бастырарын, кывар чаар материалдарны 5 хуу камаарын хүлээнмишаан, комбайнер эш Суворовту чарышка кыйгырган.

Чурукта:—Улуг-Хем районнуҢ Ленин аттыг колхозунуҢ шөлдериндe 1955 чылдың июль 30-де тараа ажаалдазынче баштай эгелеп кирипкен комбайнёр эш А. Ф. Блинов.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Жданов аттыг колхозта

ИЙИ-ТАЛ. (Телефон-биле). Улуг-Хем районда Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелиниҢ колхозчулары СЭКП Төп КомитединиҢ июль ПленумунуҢ доктаалын танышкаш, күш-ажылчы улам бедиткен хүлээлгелерни ап турар. Колхозтуң ажыл участоктарның аайы-биле 5 кезек черге хуралдар болган.

Малчыннар ниитиниҢ мал ажылын хөгжүдер, ылаңгыя малдың сүткүрүн, эштиҢ болгаш дүкүрүн бедидери дээш демиселге тодаргай хүлээлгелерни алгылаан. Чайгы семиртилгени чөп хандырар, кышкы турлагларда септелгелерни амдыгаа-штан чорудар, бөдүүн болгаш чулуктуг чемнер белеткээриниҢ планын доддур болгаш ажыр күүседирин чедип алыр. Ажыл-ишчи шак ындыг хүлээлгелер тулуг бригадазынга база көдүрүп турган.

Колхозчу тараажыларның механизаторлар биле чаңгыс эп-сеткилдиг күш-ажылының түннелинде колхозтуң шөлдериндe бо чылын тараа чаагай үнген. Элбекшилдиг дүжүттү чидириг чокка ажаап алырынга белеткел барык доозулган. Тараа кестирер 2 атт машиналары септетинген, 10 тергелер белен, комбайндан тараа хүлээп алырынга 8 хааржактар база кылдынган. Турлагда бажың бүрүн деритинген, ында шывыглыг 2 шаннар белеткетинген.

Амгы үеде колхозтуң 200 гектар хире шөлде кызылтазы быжып эгелээн, оон иштинде Бора-Тейде 90 гектар кызылтас шуут бышкан. Шагаан-Арыг МТС-тиҢ чөрудуп бергени агрегады 2 самоходтарлыг август 1-ден эгелеп шөлче үүнүкен, чаа дүжүт ажаап алыышкыны эгелээн.

Ажаап алыышкынга белеткел

«Сталинчы орук» көдээ ажыл-агый артелиниҢ шөлдериндe бо чылын тарааның үнүжү чаагай болуп турар. Ол болза, хамыктың мурнунда часкы хову ажылын агротехниктиг негелделер ёзугаар хандырганын, ылаңгыя чайгы ажаалданы эки чорутканын херечилеп турар. Ол колхоз тараа культураларын планындан 40 хууну ажыр тараан, амгы үнүжү Каа-Хем районда чаагайга санатырып турар.

Элбекшилдиг дүжүттү чидириг чокка ажаап алырын хандырар херек.

БҮГҮ-ЭВИЛЕЛДИҢ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙ ДЕЛГЕЛГЕЗИНДЕ

Ногаан конвейер—мал чеминиҢ базазының үндезини

Мурнакчы колхозтар болгаш совхозтар ниитиниҢ мал чеминиҢ базазын канчаар организастап турарын Бүгү-эвилелдиҢ көдээ ажыл-агый делгелгези көргүзүп турар. Мал чеминиҢ базазын тургузарының үндезини ногаан конвейер болур азы өскесес-биле чугаалаарга мал чеми культуралары-биле частан эгелээш орай күске чедир эзлчештирип малды чемгерери болур.

Тарылга шөлдериниҢ экспонат участкаларында Хмельницкий областың Калинин аттыг, Николаев областың «Прогресс», Москва областың «Чаа амыдыралче орук» — мындыг үш мурнакчы колхозтарның ногаан конвейерин делгеп көргүскен. Ол колхозтарга бүгү алдынган хемчеглерни, мал чеми үнүштерни эзлчештир тараанын, ногаан конвейериниҢ схемазын, ону ажыглааныың түннелдерин ында тодаргай көргүскен.

Калинин аттыг колхозта малды тургузу азыраарын боттандырган. Май айдан октябрьга чедир бир инекке ортумаа-биле дүн-хүн иштинде 60 килограмм ногаан чемнерни берип турар. Бүзүн чажып тараан көктараанны болгаш кызылтасты мал чемгерериҢе хереглээри-биле май айда кезип ажаап ап турар. Үр чылдарда тараан клевер болгаш меде сигеннериҢ баштайгы кезилдезин июнь айда чорудуп турар.

Июль 1-ден 20-ге чедир малды сула, холумактыг чүүл-бүрү чемнер-биле, а июль 20-ден август 20-ге чедир малды аңгы-аңгы хуусаларда тараан кукурузабиле чемгерип турар. Оон соонда ийи дугаар катап кескен клевер болгаш меде сигеннерни, тывканы болгаш өске-даа бахчи культураларының чемнерин малга берип турар. Сентябрь айда малды чигир свёклазының үнүш аймаа-биле чемгерип эгелээр. Сентябрьның 10-дан октябрь 10-га чедир кукурузаның ногаан үнүжүн ажаап ап турар.

Ол колхозка кукуруза тарылгазының шөлү эрткен чылын тараан бүгү культураларның үштүн бир кезээн эзлеп турар. Силос белеткелин ол чорук дыка белеткен. Силосту кукурузаның ямзы-бүрү үнүштеринден, чижээ, сывындан, бажындан саванындан, а ол ышкаш чигир свёклазының сывындан болгаш дазылдарындан белеткеп турар. Бүдүн чылдың иштинде бир инекти чемгерери-биле 10 тонна силосту ортумаа-биле белеткеп турар.

1952 чылда Калинин аттыг колхозтуң малчыннары үүс гектар тараа, сиген шөлдеринге болгаш одарларга хамаарыштыр 71 центнер сүттү, 21 центнер эштти, а ногаан конвейерни ажыглаан соонда 1954 чылда 161 центнер сүттү болгаш 31 центнер эштти алган. Малдың продуктулуг чорудуында улам-на өзүп турар. Эрткен дос айларның иштинде бир инектен үш мун литр сүттү саап алган. Үүс гектар шөлге хамаарыштыр 330 центнер болган. Москва областың Кунцевский районунда Сталин аттыг колхозтуң малчыннары үүс гектар ажыглал шөлдерге хамаарыштыр 788 центнер сүттү алган. Ында саар инектерни кукуруза болгаш бажында чемниг өске-даа тарымал үнүштер-биле, а күзүн ногаа чүүлдериниҢ артыы-биле чемгерип турар.

«Мал ажылы» павильонунуҢ мал чемнерин делгээн залдарында эзлээн хөй колхозтарның ногаан конвейерни организастап турарын тодаргай делгеп көргүскен. Сталино областың Селидовский районунуҢ Сталин аттыг колхозунда малды лагерь чуруму-биле тургузу азыраарын чедип алган болгаш ногаан конвейерни 1948 чылда-ла организастаан. Ол үеден бээр ортумаа-биле чыл иштинде бир инектен сүттү саап алыры 700-тен 3386 литр чедир бедээн. Ногаан конвейерге кол ажыглап турар үнүштер болза, ында кукуруза болгаш судан оттар болуп турар.

Черниговский областың «Октябрьның 10 чылы» көдээ ажыл-агый артелинде малга ногаан чемнерни белеткээринге культураларны чыырын дыка калбарткан. Көктараадан болгаш кукурузадан аңгыда ында дыка хөй үүл-бүрү культураларны тарып турар. Малды үүл-бүрү чемнер-биле чемгерер чорук малдың сүттүүн бедидеринге улуг ужур-дузалыг болуп турар. Эрткен чылын бир инек бүрүзүнден ортумаа-биле 3727 килограмм сүттү саап алган, а ынчаарга үүс гектар ажыглал шөлдерге хамаарыштыр 330 центнер болган. Москва областың Кунцевский районунда Сталин аттыг колхозтуң малчыннары үүс гектар ажыглал шөлдерге хамаарыштыр 788 центнер сүттү алган. Ында саар инектерни кукуруза болгаш бажында чемниг өске-даа тарымал үнүштер-биле, а күзүн ногаа үүлдериниҢ артыы-биле чемгерип турар.

«Мал ажылы» павильонда болгаш тарылганың экспонат участогунда чурттуг ямзы-бүрү куржагларынга таарыштыр ногаан конвейерни организастаарының дугайында тайылбырларны экскурсантыларга кылып берип турар.

(СЭТА).

Ажаап алган тараа дүжүдү пландан ажыг

КИШИНЕВ. Молдавияның тараачыннары бедик дүжүттүг тараанны ажаап ап турар. Барык бүгү колхозтар кызылтастың гектар бүрүзүнден ортумаа-биле 18—20 центнерни бастырып ап турар. Көдээ ажыл-агыйның дыка хөй артельдериндe тараа культураларының дүжүлү пландан ийи болгаш ийи чартык катап ажыг болуп турар.

Республиканың тараа шөлдериндe 2500 ажыг комбайннар-биле тараанны ажаап ап турар. Дыка хөй механизаторлар дүжүттү бөлүктеп ажаарының аргазын бо чылын ажыглап эгелээннер. Кагульск районда Свердлов аттыг колхозтуң тараа шөлдериндe ажылдап турар механизаторлар 7 комбайннарлыг ийи бөлүк болуп алган тараа культураларының ортаа кезиин үш-де хүн иштинде ажаап доосканнар.

Партия хуралынга чугула айтырыгларны чугаалашкан

Чоокта чаа Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артелиниң партия организациязының ажык хуралы болуп эрткен. Хурал колхозта мал чеминиң белеткелиниң чоруп турарының дугайында ийи бригадаларның бригадирлериниң информацияларын, ында школаның чаа өөредилге чылынга белеткелиниң дугайында школа директору эш Чамыш-оолдуң илеткелин чугаалашкан.

Тургустунуп келген ол ийи чугула айтырыгларны чугаалажырынга коммунистер болгаш партия кежигүнү эвес активчилер идепкейлиг киришкеннер.

Ол ажылдарның кайызы-даа дыка оожум темпилиг чоруп турарын партия хуралы демдеглээн. Сиген ажаап алыышкынының талазы-биле эш Өктек-оолга баштаткан бирги бригада июль 1-ден эгелеп сиген кезилдезинче элээн организастыг кирип, чоокку хүннерге чедир өске бригададан артык түннелдиг ажылдаан болза-даа, колхозтуң сиген ажаап алыышкынының ниити түннели багай болуп көзүлген. Барык-ла 20 чыгыы хүннериниң дургузунда колхозтуң сиген белеткелиниң планы чүгле 8 хуу күүсетинген. Бир эвес ол-ла темпиле хевээр ажылдаар чүве болза, бо чылын колхоз мал чемнерин белеткээриниң планын күүседип шыдавас апаар ийик дээрзин партия хуралы айыткан.

Шээр мал фермазының эргелекчизи эш Санчыдаар, инек мал фермазының эргелекчизи эш Херел, чылгы мал фермазының эргелекчизи эш Сюр-оол олар эрткен хүннерде малчыннарның боттарының күжүн сиген ажаап алыышкынынче өөн организаставайн келгеннер.

Бирги бригада (бригадири эш Машим) хүн-бүрүде ортумаа-биле 30 ажыг тонна сигенни ажаап ап турар, а бир эвес планга дүүштүр бодаар болза, хүнде-ле 60 ажыг тоннаны белеткээри негетинип турар.

Ол четпестер болза, амыы үеде колхозчулар ортузунда организасчы болгаш масса-политиктиг ажылдарның кошкаа-биле тайылбырлатынар деп хуралга санал бергеннер чөптүг шүгүмчүлээннер. Бригадаларда көскү агитация өкживээн. Агитаторлар ажылын кошкаткан.

Колхозтуң сиген белеткелиниң темпизин дүргедирин, ынчангаш бүгү-ле күштерни улам-на таарыштыр организастаарын, партийжи-политиктиг ажылды амгы сорулгаларга холбаштырып чорударын күштелдирерин партия хуралы тодаргай шиитпирлээн.

Оон ыңай школаның чаа өөредилге чылынга белеткели четпес чоруп турарын коммунистер шынгыы шүгүмчүлээннер. Ол ажылды көдээ Совет (даргазы эш Седип) багай удуртуп келген. Школаның оттулар ыяжының белеткелиниң планы күүсетинмээн. Тудуг болгаш септелге материалдары чедишкейн турар. Чугай болгаш туйбу ам-даа чок. Ынчангаш школа септелгези саваг үеде барык-ла соксай берген.

Ам колхозчуларның күжүн школа септелгезинче киирерин партия хуралы шиитпирлээн.

С. АЛЕЕТ.

Күш-ажылчы сорук киришкин

СЭКП Төп Комитединиң июль Пленумунуң доктаалын Эрзин районнуң ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле бир-дөмей күш-ажылчы бедик көдүрүлүшкүн-биле таныжып турар. «Коммунизмче орук» колхозтуң төвүнге болган актив хуралының киржикчилери Пленумнуң шиитпирлериге чаңгыс үн-биле каттышпышаан, ажыл-иштің программазы болур ол документини артель бүдүрүлгелериниң аайы-биле ханы өөренирин, ону амыдырал кырынга боттандырарынга чүткүлдүг ажылдаарын чугаалашкан.

Колхозтуң тудуг бригадазынга болган хуралга санал берген кижи бүрүзү чоннуң материал-культуралуг деңнелин улам бедидери дээш партияның болгаш чазактың ап чорудун турар чугула хемчеглариниң боттанылгазын колхозчу амыдыралдың чижектериндеп илередип турган. Тудугнуң шынарын экижитпишаан, бердинген онаалдаларны хүн санында кижи бүрүзү бүдүн чартыктан ажыр күүседирин бызанчылар үлөөнген. Эштер Дамбаалан, Дүгер, Бырыннай олар оон-даа бедиткен хүлөөлгелерни алганнар.

Мал фермаларының аайы-биле болгулаан хуралдарга колхозчу ишчилер малдың баш санын өстүрбүшаан, оон уксаазын, продуктулуун бедидери дээш улам күженишкинниг ажылдаарын илереткен. Саанчылардан эштер Норбу биле Санал олар боттарында быжыглаан инек бүрүзүнден сентябрь 1-ге чедир 500 литрден куду эвес сүттү саап алырын чугаалаан. Шак ындыг бедиткен хүлөөлгелерни ажылдың өске-даа адырларында колхозчулар илереткен.

«Коммунизмче орук» колхозтуң ажылишчилери амгы кол кичээнгейин мал чеми белеткээринче угландырып турар. Тесте сиген бригадазы 10455 центнер сиген белеткээр планын барык доозар четкен. Пленумнуң доктаалын танышкан хуралындан ол бригада Нарын унунда сиген бригадазын социалистиг чарышка кыйгырган.

О. ДОГУЙ-ООЛ.

Механизаторларның чедишкини

Сүт-Хөл районнуң шөлдеринде тараанның үнүжү бо чылын дыка чаагай, чамдык колхозтарның тараазы ам барык чедишкен, ажаап алырының үези чоокшулап келген. Элбекшилдиг дүжүттү чидириг чокка ажаап алырынга Сүт-Хөлдүң машина-трактор станциязының механизаторлары хынамчалыг белеткеним турар.

Септелге график ёзугаар кылдынып турар, сөөлгү хүннерге чедир 9 комбайннарны септээн, оон ыңай амгы кылдынып турар 2 комбайннарны чоокку хүннерде база доозар. Септелгениң шынары багай эвес, кожуг дерилгелерни четчелээр, өске-даа машина чепсек үүлдерин кылыр ажыл база чедишкиниг чоруп турар.

Механизаторлардан эштер Комбуй-оол, Гладков, Таан-оол, Ламажаа олар септелге онаалдаларын үргүлү ажыр, өөн шынарлыг кылып турар. СЭКП-ниң XX съездизинге күш-ажыл талазы-биле белектиг ужуражыры дээш калбарган социалистиг чарыш механизаторларны улам сорук киирип турар.

Д. СЮРЮН-ООЛ.

Чоокта чаа Кызылдың аэропортунга вертолет бир дугаарында ужуп келген.

Ол машина хонар өөн шөлдер хереглевес. Ол кандыг-даа агаарда ужар, харын дүне безин ужуп болур. Вертолет бүдүн чартык тонна ажыг чүктү сөөртүр. Чижээ, оон иштинче «Победа» деп чиик машина аваа хос кире бээр.

Бистиң областың байдалынга вертолет самолет хонар чер чок районнарже чүктерни чедиреринге дыка таарымчалыг болуп турар.

Чурукта: Кызылдың аэропортунда вертолет.

Фото **Г. Сиротиннии.**

Ийи колхозтуң социалистиг чарыжының түннели

СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң доктаалын амыдыралга чедишкиннiг күүседири-биле Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг, «Тиилелге» колхозтары аразында социалистиг чарышты салганнар. Бо чылдың бирги чартында социалистиг чарыштың канчаар күүсетинип турарының дугайында хыналданы ол колхозтар бот-боттарының аразында кылган.

Социалистиг чарышка алган хүлөөлгелерин күүседир талазы-биле ол колхозтарның элээн ажылдарны кылганы хыналдаан илерээн. Часкы тарылганы ол ийи колхоз кайызы-даа кыска хуусаада, элээн өөн шынарлыг өрттирген болгаш тарылга планын Сталин аттыг колхоз 104 хуу, «Тиилелге» колхоз 105 хуу күүсеткен. Картофель болгаш ногаа тарылгазын эрткен чылдардан көөдеткен.

Малдың баш санын өстүрериниң планын «Тиилелге» колхоз 112 хуу, Сталин аттыг колхоз 113 хуу күүсеткен. Чурталга бажыңнарының болгаш бүдүрүлге тудугларының чыл планын 50—50 хуу күүсеткен, ынчаарга мал кажааларының тудугларының талазы-биле «Тиилелге» колхоз мурнап, чыл планын 100 хуу күүсеткен.

Колхозтуң байлакшылы, колхозчуларның аас-кежиктиг амыдыралы дээш күженишкиннiг ажылдап, бедик көргүзүглерни чедип ап турар мурнакчыларның саны кайы-даа колхозта улам-на көөдеп турар. Чижээ, «Тиилелге» колхозта 68 харлыг Калбак-оол ирей колхоз бүдүрүлгезинге кызымаккай ажылдап келген, ол чүгле бо чылдың бирги чартында 223 күш-хүнүн ажылдап алган, ногаа ажаакчызы эш Сат Бүлвен ажыл нормазын хүн-бүрүде 130—150 хуудан куду эвес күүседип турар. Олла колхозтуң хойжузу эш Сердип 292 төрүүр хоюндан 302 хураганнарны ап, менди доруктурган. Саанчы эш Оңгарак аңаа быжыглаан инектер бүрүзүнден ортумаа-биле 54 литр сүттү, «Калчан-Хүрең» деп инээнден хүн-бүрүде 10—12 литр сүттү саап ап турар.

Сталин аттыг колхозтуң саанчызы эш Секпит чартык чылда 718 күш-хүнүн ажылдап алган, оон саап турары «Калчан-Кара» деп инек хүн-бүрүде 13 литрден эвээш эвес сүттү берип келген. Чылгычылар Маннай-оол, Сундуй олар 553—621 күш-хүнүн ажылдап алганнар.

Тудуг ажылында ажылдап турарлардан Сталин аттыг колхозта Шойдар, Кечил, Оолак, «Тиилелге» колхозта Додай-оол, Чолдаккай, Чиңгин-оол болгаш өскелер-даа ажыл нормазын ажыр күүседип, идепкейлиг ажылдап келгеннер.

Оон-биле чергелештир бо ийи колхозтуң кайызының-даа ажыл-агыйында, ажыл-чорудулгазында ам-даа хөй четпестер барын социалистиг чарыштың комиссиязы илереткен. Сталин аттыг колхоз малдың төрүүнген чаш төлүнүң 88 хуузун камгалап ап, малдың элээн хөй чаш төлүн өлүмге таварыштырган. Малдың продуктулуун бедидериниң ажылынче кичээнгейни ол колхозтарда ам-даа күштелдирбээн, чартык чылда инектен сүт саалдазының болгаш хойдан дүк кыргылдазының планын күүсетпээннер.

Тараанның чайгы ажаалгазы бедик деңнелде эвес, тараанның богу-биле демисел чорутпайн келген.

Сталин аттыг колхоз мал кажаалары тударының планын чүгле 43 хуу күүсеткен. Тудугнуң шынарын экижидер, кылган тудугларны бүрүн доозар дугайында ол ийи колхозтуң баштаар черлериниң кайызы-даа чогуур демиселди кылбайн келген, тус черниң тудуг материалын четче ажыглавайн турар.

Күш-ажылдың организастаашкыны болгаш бүдүрүкчүлүү ийи колхозтуң кайызында-даа ам-даа кошкак. Оон түннелинде ажыл нормазын күүсетпес, ажылдан ойталаар кижилер ында ам-даа бар.

Социалистиг чарыштың комиссияларының кылган хыналдазының түннелин Сталин аттыг, «Тиилелге» колхозтар колхоз баштаар черлериниң хуралдарынга чугаалашкаш, четпестерни узуткаарының талазы-биле элээн хемчегларни ажылдап кылган.

Т. СУНДУЙ.

Районда бижик өөредилгези

Партия болгаш чазак улуг улустуң бижик өөредилгезиниң дугайында улуг сагыш салып, чонну бижикке өөредириниң хөрөөн партия, совет болгаш комсомол организацияларының чугула сорулгаларының бирээзи кылдыр санап турар. Чонну бижикке өөредир, ылаңгыя бижик билбес болгаш биче билир чогуур назылыг чонну бижик бөлгүмнерин дамчыштыр өөренир арганы оларга берип, өөредилгениң чугула хөрөкселдери-биле хандырып, акша-хөрөнгини күрүнеден чарыгдап турар.

Улуг улустуң бижик өөредилгезин Эрзин районда багай эвес тургускан. Эрткен чылын районда ниитизи-биле бижик билбес 100 кижини, биче билир 102 кижини бижикти өөн билир кылдыр өөреткен. Районда чогуур назылыг бижик билбес болгаш биче билир кижилериниң саны чыл бүрүде-ле кызырып турар.

Бижик өөредилгезиниң ажылынга башкыларны, ылаңгыя чеди чыл болгаш ортумак школаның үстүкү класстарының өөреникчилерин киириштирери, оларны культармейжилер кылдыр ажылдадыры, бижик бөлгүмнериниң ажылын чедишкиниг боттандырарынга улуг ужур-дузалыг.

Бо чылдың эгезинде районга чогуур назылыг бижик билбес 66 кижи, биче билир 81 кижи санатының турган. Оларны бижик бөлгүмнеринге хаара тудар сорулга-биле колхозтарның, албан, бүдүрүлге черлериниң аайы-биле 14 кезек черге бижик бөлгүмнерин организастаан. Оларның иштинде чылдың эгезинден бээр бижик билбес 14 кижини бижикир, номчуур кылдыр, бижикти биче билир 32 кижини өөн билир кылдыр өөреткен болгаш бөлгүмнериниң ажылы ам-даа үргүлчүлеп турар.

Районда дыка хөй башкылар культармейжилер болуп турар. Оларның биличии бедидер талазы-биле чайгы өөредилгелерже чорутканын холбаштыр, бижик бөлгүмнериниң өөредилгезин соксатпазын барымдаалаш ВЛКСМ райкому биле районо районнуң школаларының үстүкү класстарындан 10 өөреникчилерни бижик өөредир дугайында путевкаларны тывыскаш, колхозтарның мал фермаларынче болгаш чайлагларже чоруткан. Олар тус-тус черлерде колхозчуларны өөредип турарлар.

Бижик өөредилгезинге партия, совет организацияларының дузазы, ол ажылды үндезини-биле экижидеринге болгаш колхозчуларны өөредилгеже организастаарынга улуг рольду ойнаар. Нарын көдээ Совединиң күүскому (даргазы эш Белчир) ол талазы-биле өөн ажылдап турар. Ол көдээ Советте бижик билбес 25, биче билир 30 кижилерден 12 бижик билбестерни, 13 биче билирлерни өөредип алган, өөредилгезин чедишкиниг доосхан дугайында шынзылганы оларга тыпсып берген. Ында культармейжилер башкылар Р. Аракчаа 14 биче билирлерни, О. Анчимаа 8 бижик билбестерни, комсомолчу Базыр 4 бижик билбес, 9 биче билир кижилерни өөредип, өөн түннелдерни көргүскен.

Оон-биле чергелештир улуг улустуң бижик өөредилгезинде четпестер ам-даа узуткатынмайн турар. Чамдык бижик бөлгүмнери үргүлчүүнүң кичээлдерин организастап шыдавайн турар, бөлгүмнер өөренир черлер-биле, чырыткы болгаш өөредилгениң бижик хөрөкселдери-биле четче хандыртынмайн турар. Ол талазы-биле районо четпес ажылдап, культармейжилерге практиктиг дузаламчыны, оларның ажылын контрольдап удуртуруп четпес тургусканын миннир ужурлуг.

Чамдык көдээ Советтериниң талазындан бижик бөлгүмнериниң ажылын кичээнгейге албайн турары, ол хөрөкке көдээ Советтериниң күүскомнарының чанында улус өөредилгезиниң доктаалмал комиссияларын болгаш депутаттарны киириштирбейн, оларның организакчы чоруун чедип албайн турар. Ол байдал Бай-Даг көдээ Советке (даргазы эш Нүрзат), Мөрен — (даргазы эш Чоксум), Эрзин — (даргазы эш Олзей) хамааржыр.

Чижээ, Бай-Даг көдээ Советте бижик билбес 10, биче билир 6 кижиниң иштинден бижик билбес чүгле 2, биче билир 3 кижини, Мөрен көдээ Советте бижик билбес 7, биче билир 22 кижилерден биче билир 16 кижини өөреткен. Эрзин көдээ Советте 24 бижик билбес, 24 биче билир кижилер санатының турар, оларда бижик өөредилгези кошкак чоруп турар. Ында культармейжи башкылар Седипков, Болат олар багай ажылдап бөлгүмүн кичээлдерин чөптүг чылдагаан чокка үзүп турган.

Чоннуң ортузунга бижик өөредилгезин организастаары, ылаңгыя культармейжилериниң кичээлдеринге олуржуп, оларның ажыл мергежилин өстүреринге дузалаары школа директорларының дорт хүлөөлгези. Ындыг турбуже үстүнде көдээ Советтерге хамаарышкан школаларның директорлары эштер Шынгыы, Кыстам, Шактар-оол олар бөлгүмнер ажылынга сула киржип, харын-даа ол ажылды сонуургавайн турарлар.

Улуг улустуң бижик өөредилгезиниң ажылында четпестерни узуткаары, чогуур назылыг чонну бижикке өөредири — улус өөредилгезиниң ажылдакчыларының хүлөөлгези болур.

М. МААДЫР-ООЛ,
районо өргелекчизи.

Ийги сүт-бараан фермазында

Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң ийги сүт-бараан фермазында 44 саар инек бар. Саанчылар 12 инектерни быжааларындан чарып саап турар. Саанчы Чучаарандай «Дөңгүр-Хүрең» деп шолалыг инектен хүнде 8—9 литр сүттү саап ап келген. Савааның болгаш Чысынмааның саап турар инектери хүнде 5—6 литр, оларның чамдыктары 7—9 литр сүттү берип турар.

Саанчылар ниитизи-биле эртен, кежээ инектерден 195 литр сүттү саап, оон 11—12 литр сметананы тыртырып ап турар. Сүт-бараан фермазы ийи ай дургузунда 206 килограмм саржагны, 180 килограмм өзөгейлеп кааан ааржыны, 15 килограмм чөкпекти кылгаш колхоз складынга дужааган. Кадарчылар Дыыкы, Санчай олар инектерни өөн оттуг черлерге одарладып, кадарып, оларның сүткүрүн көвүдедир дээш кызымак ажылдап турар.

К. БОРАННАЙ.

СОВЕТ БУКОВИНА БӨГҮН

(Соңгу Буковинаның Совет Украина-биле катап каттышканының хүнүнден бээр 15 чыл болганынга)

Черновицы областың Витиловка суурунуң төвүнде даштыкы хевири-биле онзаланып ылгалбас аңза-ла бөдүүн тараачын бажың туруп турар. Ындыг болза-даа, ол бажынче хүн-бүрү-ле он-он көрүкчүлер кээп турар. Бо дээрге, колхозтуң музейидир. Музейниң делгеглери Буковина көдээ суурнуң эткен болгаш амгы байдалын көскүзү-биле чугаалап турар болгаш ол суурнуң келир үеде кандыг болурун база көргүзүп турар.

Ылангыя Буковинага совет эрге-чагырга тургустунгуже чедир Витиловканың чери кымга хамаржын турганы? Бо дугайын дараазында чурагайлар тодаргай чугаалап турар: суурнуң ядыы болгаш ортумак 227 өрегелери 293 гектар чериг турда, 17 кулак өрегелерге 143 гектар чер хамаржып турган, бир румын помещикке-ле 65 гектар чер онаажып турган. Шыдажыр аргажок аш-түренги амыыралга чыгаткан Витиловканың хөй-хөй тараачыннары бодунуң төрээн черин каггаш аас-кежин дилеп Америкаже болгаш өске-даа чурттарже чоруп турган. Келген көрүкчүлерге бажы агарып кыраан колхозчунуң делегеге чоокшулап келгеш, чурагайларны көргүспүшаан чугаалааны болза:

—Түгле сөөлгү чылдарның дургузунда Буковинага австри-венгр бароннарының болгаш румын боярларның ээзи болуп турганындан өөн амыыралды дилеп 67 өг-бүле чоруткан: Америкаже — 52, Румынияже—9, Польшаже—4, Германияже—2. Ынчалза-даа, ядыылар ол черлерге чеде бээрге база-ла аар-берге хилинчек-човулаң оларны манап турган. Хилинчектенип түрээн, аарыг-аржык «аас-кежиниң дилекчилери» чурттунче ээп келгеннер.

Эрги Витиловкага байдал ындыг турган.

Ам ында байдал мырынай өске. Музейниң «витиловка бөгүн» булуңунга колхозчу суурнуң чаа өөрүшкүлүг амыдыралының дугайын илергейлеп турар. Музейниң тайылбырлакчы кижизи Хрущ'в аттыг Витиловкада көдээ ажыл-агый артелиниң Букавинаның чериниң берип турар бедик дүжүдүнүң дугайында, колхозчуларның ап турар хөй орулгазының дугайында чедишкиннерни чугаалаан. Эрткен чылын көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү А. Микитюк 1.700 килограмм тараана болгаш 2.700 рубльди алган, колхозчулар Сорохан ашак-кадай күш-хүнүнге 3.350 килограмм тараана, 5 мун ажыг рубльди алганнар.

Диаграммалар артельдиң экономиказының өзүлдезин, оон байлакшылын көргүзүп турар. 1947 чылда колхозтуң акша орулгазы 47 муң рубль болган, 1949 чылда—619 муң рубль, а эрткен чылын 2 миллион рубль ашкан. Артельдиң ховуларында он-он машиналар ажылдап турар. Мурнунда чер ажылының кол чепсээ болуп турган ыяш андазыннар музейде орунларны эжелеп турар. Хрущев аттыг артельдиң кежигүннери МТС-тин дузазының ачызы-биле эрткен чылын тарылганын бүгү шөлүнүң гектар бүрүзүнден 20 центнер кызылтасты, 50 центнер кукурузаны, 350 центнер чигир свёклазын болгаш өске-даа хөй-хөй көдээ ажыл-агый продуктуларын ажаап алган.

Музейде колхозчу Александра Хорбуттуң портредин азып делгээн. Ол колхозка өн баштай киргеннериниң бирээзи, хол салдынмайн ажылдап келген, ынчангаш аңаа чазак Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп бедик атты тывыскан. Суурнуң 200 хире ажыл-ишчилери орденнер болгаш метальдер-биле шаннаткылаан. Витиловканың салым-чаяны Украинаның хөй-хөй суурлары-биле дөмей. Ольга Кобылянскаяның «Чер» деп тоожузунда бижээни дег алышкыларның бирээзи бичии кестинди чер дээш бирээзинче хол көдүрер чорук, эрткен үеде помещиктерге базындырып чораан чорук кезээ мөңгеде узуткатынган. Колхозчу амыдыралда өг-бүле тараачыннар боттарының чаа амыдыралын тургузуп турар болгаш улам чаа чедишкиннерни чедип ап турар. Черновицы область бүгү чуртка чигир свёклазының болгаш кукурузаның бедик дүжүдүнүң талазы-биле алдаржып турар. Буковинаның колхозчулары мал ажылын сайзырадыр талазы-биле өөн түннелдерни чедип ап турар. Областың малчылары эрткен чылын саар инек бүрүзүнден ортумаа-биле 1972 килограмм сүттү саап алган. Бо ажылагый чылында областың колхозтары саар инек бүрүзүнден ам бо үеге чедир 1364 килограмм сүттү сагган, Застонов районунда сүт саалдазы тос айларның дургузунда инек бүрүзүнге 2099 килограмм онаажып турар. Буковинаның малчыннары 1955 чылда саар инек бүрүзүнден ортумаа-биле 2200 килограмм сүттү саап алыр деп турар, азы көдээ ажыл-агыйның 100 гектар чериниң продукциязынга 169 центнер сүттү алыр деп турар.

Черновицы областың колхозтары кукурузаның тарылга шөлүн калбартып, оон ажаалдазын өөн чорутпушаан, СЭКП ТК-ның январь Пленумунуң шиитпиринде ниитиниң малының продуктулуун бедидерин 1960 чылга чедир, сүт саалдазын бедидерин 1957 чылга чедир чорудары көрдүнген айтыышкынны хуусаа бөтинде күүселирин хандырар арганы бээр мал чемнериниң курлавырын тургузарын планнап турарлар.

Совет эрге-чагырганың чылдарында Черновицы областың үлетпүрүнге улуг чаартылгалар болган. Дайын сөөлүндеги бирги беш чылдарның дургузунда ында күчүлүг саржаг комбинадын, чаңгыс аай хевирлиг бажың тудар комбинатты, хөвең аргыыр, идик кылыр, даараныла фабрикаларын болгаш өске-даа бүдүрүлге черлерин тудуп тургускан. Мурнунда Буковинаның үлетпүр бүдүрүлгези даштыкы монополиялардың эрге-ажыынга долузу-биле чагыртканын турган. Черновицы хоорайга идик кылыр фабриканы тудуп тургусканының соонда «идик кылырының хааны» Батиниң негелдезин ёзугаар чаңгыс эш идик безин үндүрбейн хагдына бергениниң дугайында амдыгаа чедир сактып чугаалажып турарлар. Фабриканы туткан завод ээзинге үнген бүгү чарыгдалды монополист дедир төлеп берген.

Совет Буковинаның ең улуг үлетпүр бүдүрүлгелиг төвү Черновицы. Капиталистернин үезинде хоорайның бүдүрүлгелери чылда 48—50 миллион рубльдиң кылыларын бүдүрүп үндүрүп турган болза, а ам чылда бүдүрүп үндүрер продукция каш катап көвүдээн. Бистиң чуртувустуң улустарының дузаламчызының ачызы-биле Черновицының фабрикалары, заводтары чаа машиналар болгаш дериглер-биле өөн чепсеглетинген. Бо чорук бүдүрүлгелернин бүдүрүкчү күчүзүн улгаттырып турар. 1946 чылга деңнээрге эткен чылын продукция бүдүрүп үндүрери беш чыгыы катап өскен.

Эрги бүдүрүлгелерни эде кылыры-биле кады чаа бүдүрүлгелерни немей тудуп турар. Черновицының соңгу кыдында механиктиг заводтуң улуг корпустары бедип үнгүлээн. Сталин проспектизинде хлеб заводунун цехтери туттунгулаан. Львовче машина оруунуң унунда ногаа аймаа ажылдап кылыр улуг-улуг бүдүрүлгелер туттунгулаан. Бельменец районунда Буковинада ең улуг чигир заводун тудуп турар.

Черновицы областың ажылчы чоннары Москваның, Киевтің болгаш өске-даа хоорайларның бүдүрүлгелериниң коллективтери-биле акы-дуңманың харылзаазын тудуп турар. Чижээ, Черновицының пөс-тазы кылыр комбинадының ажылчыннары беш чыл планын хуусаа бетинде күүседир дээш Трехгорная мануфактураның пөс-тазычылары-биле социалистиг чарышта демисежип турар.

Буковинаның ажылчы чоннары культураның, эртемниң болгаш улус өөредилгезиниң талазы-биле дыка бурунгаар хөгжээн. Чогаалчы Юрий Федькович украин дыл кырынга «Буковарьны» чогаадып кылган, ынчалза-даа эжелекчилер ону школаларга өөредирин чөпшээревээн. Ам үеде областың школаларында чүс-чүс муң уруглар төрээн украин дылының кырынга эртем билигин чедип ап турар. 1939—1940 чылдарда Буковинага совет эрге-чагырга тургустунгуже чедир Черновицының күрүне университединге өөренип турган 1500 студентилериниң иштинден чүгле 52 кижи украиннер болуп турган, а ам ында 2 муң хире буковин оолдар болгаш кыстар өөренип турар. Эрткен күзүн Буковинаның эмчи институду болунуң он чыл оюн демдеглеп эрттирген. Хоорайда педогогика институду ажыттынган. Пөс-тазычыларга Москваның пөс-тазы институдунуң заочный өөренир салбырының филиалы тургустунган. Хоорайда техниктиг өөредилгениң 12 техникумнары бар.

Хоорайның ең чараш бажыңнарының бирээзи «Резиденция» болур. Хөй-хөй чылдарның дургузунда ол бажың ламаларның турлаа, карангы-бүдүүлүктүг челенгинжи болуп турган. Ам үеде «Резиденцияда» Черновицының университединиң бир факультеди болгаш ийи музей туруп турар.

Черновицыда 80 хире библиотекалар, 30 клубтар болгаш культура бажыңнары, 5 кинотеатрлар тургустунган. Черновицының, О. Кобылянская аттыг шин театрының сценазында совет драматургтарның, орус болгаш даштыкы литератураның классиктериниң шиилерин көргүзүп турар. Чурукчуларның болгаш композиторларның чогаадыкчы организацияларын тургускан. Черновицыдан ырак эвесте Задубровка суурда Буковинаның улустуң шүлүкчүзү Параска Амбросий чурттап турар. Шүлүкчү бодунуң шүлүктеринге болгаш ырларынга Буковинаның чериниге болуп эткен аас-кежиктиг чаартылгаларны алдаржыдып турар.

Совет Армия 15 чыл мурнунда Соңгу Буковинаны эжелекчилерниң дарлалындан хостаан. 1940 чылдың август 2-де буковин улустуң чаагай күзел-соруун демдеглевишаан, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң чедиги сессиязы Соңгу Буковинаны Совет Украинаның составынга каттыштырар дугайын доктааткан. Ол хүн Буковинаның ажылчы чоннарының ең улуг болгаш ең өөрүнчүг байырлалының хүнү апарган.

Дүрген аккан Днестриниң кырында, шапкынчыргыы Пруттуң кырында, Карпаттың сыннарындан Молдавияның кызыгаарынга чедир өткүт ырылар болгаш хөглүг музыкалар ужугун турар. Ыр байырлалдарынга, бот-тывыңгыр уранчүлдүң кежээлеринге каастанып кетинген, буковиннер Совет Буковинаның чечектелип хөгжээни дээш төрээн партиязынга алдарны ырлап турарлар.

Соңгу Буковинаның Совет Украинага катап каттышканының 15 чыл болган оюнуң хүнүнге Буковинаның хоорайларының болгаш көдээзинин ажылчыннары, колхозчулары, интеллигенциязы совет улустуң найыралдыг өг-бүлезинде ужуражып турар. Буковинаның ажылчы чоннары хол-холундан четинишкеш коммунизмче чоруп орарлар.

М. ОДИНЕЦ.

„Торгалыг“ колхозта малдың чайгы семиртилгези

1954 чылдың эгезинге чедир Улуг-Хем районнун «Торгалыг» кодээ ажыл-агый артели малдың чайгы семиртилгезин организас чок эрттирип келген. Моон түннелинде малдың күш-денгели-даа, сүт берилдези-даа чавыс болуп турган. Малдың чайгы семиртилгезинин куду деннелге эртип турганының база бир кол чылдагаяны болза малчыннарга күш-хүнүн малдың семиртилгезинин немелде дензизин барымдаалавайн, чүгле малдың баш санын барымдаалап берип турганында.

Малдың чайгы семиртилгезин эртемниң чедишкиннеринге болгаш мурнакчы дуржулгага үндезилеп чорударын Чадаанада кодээ ажыл-агыйның үлегерлиг станциязының директору эш Кызыл-оол болгаш ол станцияның эртем ажылдакчызы эш Лысенков олар биске сумелээннер. Ол эштерниң сумезин ёзугаар 1954 чылда 290 баш мыйыстыг бода малды үш коданга үскеш семирткен бис. Семиртилгеге тургускан малдарның ийи коданы шарыжыгаштар, бир коданы кыс болдургалар чүве, организастыг семиртилге бодунун түннелин берген, планныг семиртилгеге турган малдарның күш-денгели өскелериндан артык болган.

СЭКП ТК-ның январь Пленумунун доктаалын танышкаш, бистиң колхозтун малчыннары бо чылын чайгы семиртилгени уламчылаар болгаш ону энир чылдагызындан-даа эки организастаар деп шиитпирлээн. Бо чылын 389 баш мыйыстыг бода малды 5 коданга үскеш, оларның семиртилгезин майның 11-ден эгелээн бис. Семиртилгеже киирген шарыжыгаштар 211 баш, өскелери кыс казыралар болгаш кыс молдургалар болганын барымдаалаш, эткe хереглээр, күрүнеге садар шарыжыгаштарны дөрт айлар иштинде семирткеш, оон 25 тонна эттн алыр деп планнаан бис. Ол планны ёзугаар бир хонукта-ла бир баш шарыжыгаш 780 грамм дензини немээр ужурлуг турган.

Чайгы семиртилгени эгелээрде малдарны шупгузун дензилээн, халдавырлыг аарыгларга улур ветеринарияның баш удур чорудар хемчеглерин кылган болгаш малдарның дуйугларын арыглап, узай бергеннерин кезип, малдарны дугаарлаан бис. Семиртири-биле чайлагладыр малдарның кадарчыларынга мал ажылынга ынакшылдыг, дуржулгалыг малчыннарны киирген. Одарларны кодан малдың турар чериниң аайы-биле үскеш, одарладыышкынны өөлчештирериң планнап алган бис.

Бо ажылдарны боттандырганывыстан малдың чайгы семиртилгези чедишкиннинг күүсетинип турар. Моон бадыткалынга эш Сундуйнун кадалында малдарның байдалын ап көрөалиңер.

Эш Сундуйнун кадалында 1,5 хардан өрү назылыг 100 баш шарыжыгаштар бар. Олар хонук санында-ла ортумаа-биле 1331 грамм немелде дензини берип келген. Ынчаарга, симментал уксаа-биле эжижиткен 9299 дугаарлыг шарыжыгаш чайгы семиртилге үезинде 81 килограмм дензини немээн азы хонук санында-ла 2 килограмм хире дензини немеп турган.

№ 2 коданда (улуг кадарчызы эш Ховалыг Наган-оол) кыс казыралар хонук санында-ла 1010 грамм немелде дензини берген. № 3 коданда (улуг кадарчы эш Тумат Балдан) 96 баш болдургаларның хонукта немелде дензизи 796 грамм болган. 1954 чылда семиртилге үезинде кададында аныяк инектериң бирөзиниңде-не хонук санында 980 грамм немелде дензини алганы дээш 1955 чылда Бүгү-эвилелдиң кодээ ажыл-агый делгелгезинин киржикчизи болган эш Кыргыс Суван-оол бо чылдың майның 11-ден, июльдун 1-ге чедир 95 баш болдургаларның бирөзиниңде-не бир хонукта 801 грамм немелде дензини алган.

Чайгы семиртилгеге киирер малдың баш санының талазы-биле планны бистиң колхозувус 248 хуу күүсеткен, ынчаарга семиртилгениң баштайгы айының түннели-биле алырга колхозтун семиртилгеде малдарының бирөзи-ле хонукта ортумаа-биле 985 грамм немелде дензини берген, азы семиртилге планын колхоз 125 хуу күүсеткен.

Ындыг болза-даа чедишкиннерге менээргээшкин биске турбас ужурлуг. Чайгы семиртилге сезону ам-даа төмөн, бүгү курлавырларны долузу-биле ажыглаан болзувусса, оон-даа хөй чедишкинниг болур турган бис. Чайның арткан айларында семиртилгеде инек мал бүрүзүнден-не ортумаа-биле 1000 грамм немелде дензини хонук санында алырының сорулгазын салган бис, ону чедип алырының аргалары бар.

Семиртилгениң чедишкинниг болуру малдың кышкы үеледи күш-денгелинден улуу-биле хамаржырын эрткен чыл биске көргүскен. 1952—1953 чылдарның кыжынында бистиң колхозтун инектери багай денгелдиг чыл ашкан чүве. Ынчангаш 1954 чылдың чайгы семиртилгезинин баштайгы айларында семиртилгеге киирген малдар бодунун дензизин четчелээш, ёзулуг семиртилгезин чай эртип, күс дужүн оът-сиген кадып турунда эгелээн. Мал кышкы үеде арган болурга чайгы семиртилге чогуур түннелди бербес-дир дээрзин оон билгеш, эрткен кыжын сула кадатта малдарны 6 килограмм сиген, аныяк болгаш денгели таарыы малдарзы 1—1,5 килограмм сула-биле хонук санында-ла немей чемгерип турган бис. Оон түннелинде бистиң мыйыстыг бода малывыс бо чылын кышты ортумак күш-денгелдиг ашкан.

Семиртилгеге киирер малдарны коданга үзеде назын-харының, күш-денгелинин талазы-биле чаңгыс аай болдурарын сагыза чогуур. Моны боттандырары малдың онза байдалын барымдаалап, оон одарбедчиирин болгаш кададын таарыштырарынга херек. Чижээ, аныяк мөлдер маннаңгыр болур, а улуг назылыг малдар шимчээшкинге шоолуг ынак эвес. Ынчангаш оларны чаңгыс коданга киирип кааргa улуг малдар бичиилерин эдерер үеэш шоолуг оттаваас болгаш семиртилгези бакыраар. Ынчангаш бистиң колхозта айытынган негелдени барымдаалап турар.

Коданнарга үскен малдарны тускай дептерге бүрүткээш, кадарчыларга акты ёзугаар хүлээдип берип турар бис. Семиртилгеде малдарны бижиир дептерге малдың дугаарын, дензизин, харын, чүзүнүн, онза демдектерин, эр, кызын бижип турар. Мындыг данзыны үш хуу кылдыр бижээш, оон бирөзин кадарчыга берип турар.

Малды кадарарының болгаш дыштандырарының хүн чурумун ай санынга таарыштыр чогаатказ, кодан малдың бүрүткел дептерининң бирги арнынга бижип берип турар. Ол хүн чурумун ёзугаар кадатты ниитизи-биле 12—13 шак иштинде, суггатты хүнде 3—4-тен эвээш эвес катап чорудуп турар. Инектерни кадарып, суггарып турарының аразында немелде шактарда дыштандырып турар. Инектерни хүнүн-не ончалап, ай санында дензилеп турарын чурумчуткан.

Мал семиртилгезинин база бир кол чүүлү болза, одарларны шын үлээри болгаш чөптүг ажыглаары болур. Одарларны планнааш, одарны эзлчештирип кадарын, коданнарда малдарны эки оттуг черлерже чай дургузунда 3—4 катап көжүрерин боттандырып турар бис. Бистиң колхозтун сүткүр малдарын Хендергеде чайлаглаткан. Оларга эн-не элбек одарлыг черлерни хуваган. Чазын инектерни оът-сигени дүрген үнүүчел черлерге, күзүн чавыс черлерге, тараа ажаатынган соонда ангыстарга кадарын турар бис.

Кадарчылар инектерин чазык чыскаалбиле кадарып турар, тодаргайлаарга мал оът баштап маннавазын дээш кадарчы оларның мурнунга кирип алгаш оларны доктаадып чоруур, ынчаарга инектер шууштур эвес, дооразынче шөйүлдүр дарап оттаар. Бо чорук одарны четче ажыглаарын, оът-сигенни чаза баспазын хандырар. Малды хөй сүрер чорукту эн-не эвээжедирин кызыл турар бис. Малдарга дус бөрин кодан санында чурумчуткан.

Кадарчының күш-ажылының төлевирин шын төлээри семиртилгени чедишкиннинг чорударынга улуг рольдуг. Бистиң колхозувус кадарчыларга 10 килограмм немелде дензи санында-ла 0,8—1,2 күш-хүнүн берип турар. Ынчаарга 10 килограмм немелде төлевирге семиртилгеге турган инектериң баш санындан-на 1 килограмм эштти немей алыр, ынчаарга ортумактан өрү дензилиг инек санында-ла немелде төлевирни 3 хуу, эн эки күш-денгелдиг инек санында-ла немелде төлевирни 5 хуу өстүрүп турар.

Малдың семиртилгезин чедишкиннинг чорудары колхозка-даа, күрүнеге-даа ажыктыг, ажылчы чоннун азын-чемге өзүп турар негелдезин хандырарынга шиитпирлиг рольдуг дээрзин бистиң колхозтун колхозчулары эки билгеннер. Диригдензизи 300 килограммдан эвээш мыйыстыг бода малды күрүнеге дужаавазын, эткe хереглевезин бистиң колхозувус боттандырып эгелээн.

Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың мал ажылын хөгжүдериниң болгаш оон продуктулуун бедидериниң дугайында төөгүлүг доктаалдарын амыдыралга чедишкиннинг күүседир дээш демисешпишаан, малдың эткир, сүткүр, дуккур продуктузун улам-на эжижидерин колхоз бүрүзү чедип ап шыдаар дээрзин бистиң колхозтун малчыннарының бо чедишкини бадыткап турар.

И. ТУР,

«Толгалыг» колхозта зоотехник.

Хереглел кооперациязының эң мурнакчы ажылдакчылары делгелгеже аъттаныпкан

Роспотребсоюзтун баштаар чери Тыва областын хереглекчилер кооперациязының эң дээре ажылдакчыларынга бөөрг-биле Бүгү-эвилелдиң кодээ ажыл-агый делгелгезинге бадарының беш путёвказын облпотребсоюзка берген. Ук путевкаларны облпотребсоюзтун баштаар чериниң шиитпири-биле областын хереглекчилер кооперациязының мурнакчы ажылдакчылары эштер Чащухин, Ханхалаев, Комбуй, Наймит-оол болгаш Воротникова оларга тывыскан.

Эш Чащухин Кызыл горпозунун ажылчыны. Ол адаа 10 чыл ажыр ажылдап турар. Бо үениң иштинде ол тудуг ажылдарынга болгаш ыяш белеткелинге ак-сеткилдиг киржилгезин көргүскен. Эш Чащухин оон-биле калы горпонун ногаа тарыгазынга болгаш сиген белеткелинге база идепкейлиг ажылдан келген. Ол чыл-бүрүде горпога хереглээр 300 тонна сигенни белеткеп турар. Бодунун кызымак күш-ажылы дээш эш Чащухин облпотребсоюзтун болгаш горпо баштаар черинден каш удаа шаннаткан.

Бараан саарылгазының планын күүседир дээш, чонну хандырарының культуразын белдер дээш демиселге Эрзин райпозу эки түннелдерни чедип алган. Райпо баштаар чериниң даргазы эш Ханхалаев райпо ажылдакчыларының бүгү күжүн садыг ажылдакчыларының мурнунда салдыган чугула сорулгаларны шиитпирлээринче эвилелдеп шыдаан. Эш Ханхалаевтиң ак-сеткилдиг кызымак ажылының түннелинде Эрзин райпозу хожудаашкындан мурнакчыларның деннелинге кыска хуусаада четкен. Райпо бараан саарылгазының планын ай санында долдур күүседип турар. Эрзин райпозунун коллективи социалистиг чарышка бүгү көргүзүглериниң талазы-биле области бирги черде чоруп турар.

Эрзин райпозу садыг черлерин тударының болгаш септээриниң талазы-биле кыска хуусаада улуг ажылдарны чоруткан. Райпо бо чылдан эгелээш балык тудулгазын база чедишкиннинг организасталаан. Ам ол балык-биле чүгле районнун негелдезин хандырып шыдаан эвес, харын чаа балыктарның чамдызын Кызыл хоорайга база берип турар.

Бо ышкаш чедишкинни эш Комбуйкүн даргалааны Улуг-Хем райпозу чедип алган. Бо райпо чоокка чедир-ле багай ажылдыг райполарының бирөзинге саналып турган. Ынчалза-даа оон баштаар чериниң даргазына садыг ажылының талазы-биле хөй чыл дуржулгалыг эш Комбуйну сонгаан соонда райпонун ажылы көскүзү-биле экижээн. Эш Комбуй хереглел кооперациязының системазынга 25 чыл ажыг ажылдан турар.

Ол, ажыл-херекти мергежилдиг удуртун турар. Оон түннелинде Улуг-Хем райпозу бараан саарылгазының планын ажыр күүседип турар апаргаш. Садыг ажылдакчыларының аразында калбарган социалистиг чарышка алган хүлээлгезин күүседиринге Улуг-Хем райпозунун коллективинин кежигүннери эки түннелдерни чедип алган.

Тес-Хем райпозунун белеткел конторазының эргелекчизи эш Наймит-оол болдунун ак-сеткилдиг болгаш үр чылдагы кызымак ажылы-биле сураглыг. Хереглекчилер кооперациязының системазынга ол 20 ажыг чыл ажылдаан. Бо үе оон шудургу күш-ажылы-биле холбашкан. Эш Наймит-оол районда белеткел ажылдарын экижидер, күрүнениң планныг онаалгаларын күүседир талазы-биле чоннун ортузунга танылыга ажылдарын чорудуп турар. Оон түннелинде райпо белеткел планын ай-шаанда долдур күүседирин чедип алган.

Эш Воротникова облпотребсоюзтун системазынга 19 чыл мурнунда ажылдап кирген. Ол бодунун күш-ажылчы амыдыралын бажын иштн аштаар ажылдан эгелээн. Эш Воротникова бо үениң дургузунда аная ажылчыдан мергежилдиг тускай эртемниг бухгалтерге чедир деп шээн. Ол бодунун хүлээнген ажылынга кызымак ажылдап турар. Эш Воротникова идепкейлиг хөй-иитичи. Кызымак күш-ажылы дээш, ол облпотребсоюзтун баштаар черинден каш удаа шаннаткан.

Областын хереглекчилер кооперациязының ажылдакчылары боттарының бо мурнакчы эштеринге моон сонгаар улуг чедишкиннерлиг болуруун күзевишаан, оларның ажылының мурнакчы дуржулгазын өөренип алыр дээш бүгү күштерин салып турар.

Н. ФИЛИППОВ.

Херээженнер колхоз бүдүрүлгезинде

Өвүр районнун «Коммунизмче орук» кодээ ажыл-агый артелинин колхозчу херээженнери колхоз бүдүрүлгезинге идепкейлиг киржип турарлар. Колхозтун бригадазында 45, мал ажылында 50, тудугда 25 херээженнер ажылдап турар.

1955 чылдың бирги чартыында тудугда ажылдап турар херээженнер звенозу чурттталганың 35 бажыңнарын тударынга фундамент оңгарларын каскан, 9 бажыннарның кырын довурактаан болгаш иштин балгаштаан. Оларның иштинде эштер Номчет, Севилдей, Глыч, Ичин олар эң идепкейлиг ажылдап, ажыл нормазын хүн-бүрүде ажыр күүседип турарлар.

«Коммунизмче орук» колхозтун херээженнери колхоз бүдүрүлгезинге кызымаккай ажылдап турары-биле кады, хөй-иитинин ажылынга база идепкейлиг киржип турар.

Д. ХУВИСКААЛ.

Уруглар сады

Улуг-Хем районнун Шагаан-Арыг сумузунун Улуг-Алаакта уруглар сады ажылдап турар. Ында Шагаан-Арыг хоорайның ажылчын, албан-хаакчыларының уруглары дыштанып турар.

Уругларның сады таарымчалыг черде тургустунган. Оон девискээри арыглыг, шөлү өң-баазын чечектер-биле шиметиннген, агаар-бойдузу серпин черде туруп турар.

Уруглар садының ажылдакчылары дыштаныкчы уругларның ажаалгазын болгаш кижизидилгезин эки тургузуп, хүн чурумун сагып турар. Уруглар аъш-чем-биле бүрүн хандырылгалыг, столовазында чемнин ассортиментизин эки кылып турар.

Т. КОНГАР.

Харылзаа ажылын экижидер

(Редакцияга чагааларның допчулалы)

Чаа-Хөл районнун Ак-Туруг суурдан эш Т. Жукованың бижип турары болза, район төвү Чаа-Хөл суур-биле Ак-Туруг аразында телефон харылзаазы кончуг багай. Телефон шугуму үргүлчү үрелик болур. Майның үш неделя иштинде район төвү-биле телефон харылзаазы үзүлген турган. Районнун харылзаа конторазының начальниги эш Карпенко июньнун эгезинде Ак-Туруг суурга келгеш, чоокку үеде телефон шугумму эттинген турарын аазалы чорупкан соонда район төвү-биле харылзаа тургустунган. Ындыг болза-даа ол үр болбаан. Сөөлгү үеде район төвү-биле телефон харылзаазы үзүлген, кандыг-бир айтырыгны шиитпирлеп алырда ыяавыла район төвү баар. Чаа-Хөл суур-биле Ак-Тудуг аразынга телефон шугумун доктаамал ажылдалыр талазы-биле хемчег алыры районнун харылзаа конторазындан негетинин турар.

Кызыл-Арыг суурда харылзаа салбырының почтачызы эш Хлебников багай ажылдап турар. Чоннун чагылгаларын ай-шаанда өөлеринге чедирип бербес. Почтаны Балгазындан алгаш Кызыл-Арыгда ноччулга бажыңынга экеп каптар. Чоннун чагылгалары болгаш чагаа бижиктери аная чыткаш чиде бөөр чоруктар бар. Колхозчулар Сувак, Давыддай, Седип-оол, Горанчаа олар июльдун эгезинден бөөр чагылгаларын албаан деп, эш С. Танзын-оол Таңды райондан бижип турар.

Кызыл районнун «Черби» кодээ ажылагый артелинин баштаар чери (даргазы турган эш Никитин) харылзаа ажылын чугулага көрбөзиниңден бо чылдың эгезинден бөөр дөрт почтачы солушкан. Районнун харылзаа конторазы-биле керээ ёзугаар колхоз баштаар чери почтаны Кызылдан алыр хүлээлгелиг. Ындыг болза-даа күүсетпейн турар. Сөөлгү чеди хонук иштинде почта алдынмаанындан Кызыл хоорайның харылзаа конторазы бир машина почтаны боду чедирип берген. Колхозчуларның чагаа бижиктери болгаш чагылгалары почтачы чогундан колхозтун клубунга 4—5 хонук чыдар чоруктар бар деп эш М. Чыдын бижип турар.

Гостиницаның ажылын экижидер

Чадаана хоорайның коммунал ажылагый килдизинин гостиницязы (эргелекчизи эш Горбунова) кээп турар хамаатыларның негелделерин хандырбайн турар.

Гостиницада мебельдер четпес, чүгле 4 үрелик сандайлар, 3 думбоякалар, 3 хире эргижиреп калган стулдар бар. Сыртыктары бичин, хонган аалчылар тонун сыртаныш турар. Гостиницада ийи үрелик репродуктор бар, сөөлгү медээ дыннаары берге.

Дежурный столунда чаңгыс керосин лампазы бар, келген улус хостуг шактарында солун азы ном номчуур аргазы чок болуп турар.

Хоорайның күүсекчи комитединин даргазы эш Глушин болгаш хоорайның коммунал ажыл-агый килдизинин удуртукчулары, гостиницаның ажылын экижидер талазы-биле сагыш салбайн турар.

Д. СЮРЮН-ООЛ.
(Бистиң корр.).

Кыдаттың көдээзинде социалистиг чаартылгалар

Кыдаттың Коммунистиг партиязы бодунун чуртунга социалистиг ниитилелди тургузар талазы-биле канчаар-даа аажок улуг программаны ажылдап кылган. Бо программа шилчиишкин үезинде партияның чиңгине шугумунун үндезининде салдынган.

Эш Мао Цзэ-дунунун демдеглеп турганы болза: «Кыдаттың Улус Республиказының тургустунганындан эгелээш, кол-кол социалистиг чаартылгаларның доостурунга чедир шилчиишкин үези болур. Бо шилчиишкин үезинде партияның чиңгине болгаш төп сорулгалары чүдел дизе, элээн үргүлчүлелдиг үениң дургузунда чурттун социалистиг индустриализациязын чоорту боттандырарында, көдээ ажыл-агыйның, үс-тывыштыг үлетпүрүн, хуу садыгның болгаш үлетпүрүн социалистиг чаартылгаларын чоорту боттандырарында болур.

Бо чиңгине шугум болза, бүгү ажылды чырыдып турар орук айтыкчызы болур. Кандыг-бир ажылды бо чиңгине шугумдан хоорук чорудар болза, барыын чайгылыышкынның азы чөөн чайгылыышкынның алдагдалын кылганы ол болур».

Кыдаттың көдээзинин социалистиг чаартылгаларының талазы-биле Кыдаттың Коммунистиг партиязының боттандырып турар хемчеглери бо программаның чардынмас бир кезээ болур. Социалистиг чаартылгаларның боттанышкынының оруунда баштайгы базым болза, аграрлыг чаартылгалар болган.

Кыдатка муң-муң чылдарның дургузунда тергиидеп келген чер эзелгезинин феодал-помещикчи системазы аграрлыг чаартылгаларның түннелинде бүрүү-биле узуткатынган. Помещиктерден хавырып алган чер болза, чер чок болгаш эвээш черлиг тараачыннарның өнчүзү кылдыр халас шилчитинген. Помещикчи черни үлеп берген чорук 300 миллион тараачыннарга (тодаргайлаарга, чурттун бүгү көдээ чоонун 60—70 хуузу) улуг экономиктиг ажыктыг түүлдерни берген. Тараачыннар помещиктерге аренда төлевирин төлээриндеп адырылган. Черни үлеп бергениниңдеп ангыда тараачыннарның өнчүзү кылдыр көдээ ажыл-агыйның чепсек-херексели, тараа, чурттага бажыңнар болгаш өскедаа тудуглар шилчээн, оон ачызында көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин көвүдедиринге таарымчалыг байдалдар тургустунган.

Аграрлыг чаартылгалар тараачын массаларның политиктиг медерелиниң өзеринге, көдээге улус-демократтыг эрге-чагырганың тендиш дивес үндезини—ажылчыннар биле тараачыннарның эвилелиниң күштелиринге дузалаан.

Ындыг болза-даа, Кыдаттың феодализмниң кинчизинден адырылган көдээ ажыл-агыйны үүрмек болгаш быдаргай болуп артбышаан турган, оон ужурунда чурттун хөгжүп турар экономиказының оон негеп турар негелделерин харылап шыдавас болган. 1953 чылдың декабрь 16-да КП ТК-ның доктаалында айтып турганы болза: «Үүрмек, быдаргай болгаш хожудангай хуу ажыл-агый көдээ ажыл-агыйда бүдүрүкчү күштериниң хөгжүлдезин кызыгаарлап турар; хуу ажыл-агый биле социалистиг индустриализацияның аразында чөрүлдээ хүн келген дудум-на улам иле аппар чыдар. Үүрмек көдээ ажыл-агый бүдүрүлгези калбак тараачын массаларның амыдыралын экижидеринге хамаарышкан оларның негелделерин хандырып шыдавайн турар, база ол ышкаш бүгү улус ажылагыйының хөгжүлдези-биле холбашкан негелделерни ол база хандырып шыдавайн турар.

Биче бараанныг ажыл-агый болуп артпышаан тургаш, хуу ажыл-агый капитализмниң өзеринге хөрзүн болуп турар. Көдээ социалистиг чаартылгаларны чорутпайн тургаш, көдээде ангы чарылдырыышкынының бо ала-чаягаар чорудулгазын, тараачыннарның эвээш кезииниң кулак — мөлчүкчүлер болу бөөрин, ядыларның хөй кезииниң ядаран хоозураар чоруун соксадып шыдавас. Чурттун көдээ ажыл-агыйының бүдүрүкчү күштериниң хөгжүлдези кандыг орук-биле — капитализмниң оруу-биле азы социализмниң оруу-биле базар бе? деп айтырыг кыдат коммунистериниң мурнунга улам чидин-биле тургустунган.

Тараачыннарны социализмче ашаар шын орук кооперацияның ленинчи планында айытынган. Пролетар диктатуразының байдалдарында кооперация үүрмек быдаргай хуу ажыл-агыйдан улуг бүдүрүлге ажыл-агыйларынче — коллективтиг ажыл-агыйларже шилчиишкинни миллион-миллион тараачыннарга эн-не чедингир, билдингир болгаш ажыктыг орук болур деп чүвени Ленинниң кооператив планы барымдаалап турар.

Кыдаттың Коммунистиг партиязы кооперациязының ленинчи теориязынга даянмышаан, ону бодунун чуртунун тодаргай байдалдарынга чогаадыкчы боттандырып турар.

1953 чылдың декабрь 16-да ББП ТК-ның доктаалында чугаалап турары болза: «Бистиң политикавыс чүдел дизе, тараачыннарга таарымчалыг янзы-янзы шилчиишкинниг хевирлерни туруштуг болгаш оон-биле кады овазарымчалыг боттандырбышаан, хуу тараачын ажыл-агыйның бүдүрүлгези кайы-кыйызынга дузалажырының болгаш кооперацияның оруунче идепкейжидерин угландырарында, ынчангаш хуу ажыл-агыйның үндезиннери болуп турар капиталистиг чаягаар тенденцияларны ажып эртеринде, база социализмче чоорту шилчип киреринде болур».

Кыдаттың көдээзинде социалистиг чаартылгаларны ядыларга даянгаш, (маңаа аграрлыг чаартылгаларга чедир ядылар турган оргумактарны киприштирбишаан), ортумактар-биле быжыы-биле эвилелдежип алгаш, кулак ажыл-агыйларны кызып-кызыгаарлаар болгаш чоорту узуткаар деп лозунгунун адаа-биле боттандырып турар.

Тараачын массаларны кооперацияның оруунче хандыгышаан, партия эки-туранның принципин шынгыы болгаш тода сагырының эргежок чугулазын өскерлиишкин чокка демдеглеп шыйып турар. Күчүлелдин, албаадалдын, чагырар-дужаар чоруктун методтары кооперативтерни организастаарының чугула херээнге үүгле шаптык чедирип, ажылчыннар биле тараачыннарның эвилелин туруулдуруп болур.

Амгы үеде Кыдатта күш-ажылдың бот-бодунга дузалажырының болгаш тараачыннарны коопераставрының үш кол хевирлери бар. Бирги хевири — күш-ажылдың бот-бодунга дузалажырының түр болгаш үе-үениң характерлиг бөлүктери. Бо бөлүктерге ажылды тускай план ёзугаар чорудуп, күш-ажылдың чамдык хуваалдазын боттандырып турар.

Бо бөлүктерде черге хуу өнчүнү хевээр артырып турар. Тараачыннарның үлегге алган черлерин ниитиниң чери кылдыр каттыштырбайн турар. Участок черден алган дужүт оон эзэзинге хамааржыр. Бөлүктериниң кежигүннериниң бот-боттарынга дузалашканының төлевирин тус черде хүлээп алдынган хүн санаар күш-ажылдың төлевиринге үндезилээш чорудуп турар. Күш-ажылдың кайы-кайызынга дузалажырының бөлүктеринде күш-ажылдың коллективтиг характери оларның кежигүннери боттарының тус-тус участогунда ажылдан хостуг үеде бот-боттарынга дузалажып турарында илереткинген.

Күш-ажылдың кайы-кайызынга дузалажырының бөлүктери коллективтиг күш-ажылдың эге хевирлери болур, ындыг болза-даа, оларда кады күш-ажылдың артык түүлдери чайыннанчак илередишкинни тып ап турар. Бөлүктериниң кежигүннери бодунун хуузунда чаңгыс-чаңгыы-биле ажылдаарын үргүлчүдеп турар тараачыннарга бодаарга оларныыдан хөй дужүттерни ап турар.

Тараачыннар организациязының эң-эн бедик хевири болза, көдээ ажыл-агыйның бүдүрүлге кооперативтери болур. Кооперативтерниң онза түүлү чүдел дизе, оларга кирип турар тараачыннар боттарының участок черин дадывыр кылдыр киприп турарында болур. Бо чер участоктары чаңгыс-аай ниити чер болуп каттыжар болгаш ону ниитизи-биле болбаазырадып ажылдап турар. Моон-биле кады чер кооператив кежигүннериниң хуузунда өнчүзү болуп хевээр артар, ынчалза-даа ону ажыглаарын кооператив башкарып турар. Орулгаларны хуваар үезинде чер дадывырының хемчээлин база чарыгдатынган күш-ажылдың санын барымдаалап турар. Ниитилештирген өнчүнү тургузарының аргазы кооперативтерде тургустунуп, ол өнчүнүн үлүг-хуузу үзүктелишкин чокка өзүп турар. Бо кооперативтер болза, күш-ажылдың кайы-кайызынга дузалажырының бөлүктеринге дөмейлээрге бурунгаар бир базым болур.

Кооперативтер күш-ажылдың кайы-кайызынга дузалажырының бөлүктери болгаш хуу ажыл-агыйларга дөмейлээрге улуг артык түүдерлиг. Чижээлээрге, Шаньси провинциянын Чуаньди көдээзинге кооперацияны организастаан соонда, анаа кирген тараачыннар кооперацияны организастаарының мурнундаагызынга бодаарга, оон 32,7 хуу дужүттү чыын алган. Кооперативтиң кежигүннери бар ажылчын күжүн элээн бүдүрүкчүлүг ажыглаар, тараачыннарның орулгаларын бедидип турар аар-саар чүве кылыр бүдүрүлгени организастаар аргалыг болган. Кооперативте черни болбаазырадып ажылдаары экижээн, удобрениелерин хөй-биле төп турар апарган. Кооператив кежигүнүнүң чылда ортумак орудгазы күш-ажылдың кайы-кайызынга дузалажыр бөлүктүн кежигүнүнүн орулгазындан 37 хуу болгаш хуу ажылдыг кижиниң орулгазындан 47,5 хуу бедик болган. Кооперативтерде кирген тараачыннарның садын алыкчы аргалыы көдүрүлген болгаш оларның чаагай байдалы бедээн.

Хуу ажылдыг тараачыннар коллективтиг күш-ажылдың артык түүлдерин дээре кооперативтериниң үлегеринден бүзүреп көрүп турар. Коопераставшкинның идеязы тараачын массаларның ортузунга улам улуг нептерээшкинни тып турар. Ол дугайын кооператив шимчээшкининиң өзүлдези бүзүрелдин-биле чугаалап турар. 1953 чылдың күзүнүнде Кыдатка 14 муң ажыг биче кооперативтер санатынып турган. 1954 чылдың чазынында оларның саны 95 муң чедир өскен, а чыл эрткен соонда 600 муң ашкан.

Кыдаттың көдээзинде кооперативтерни организастаар чорук аңгы демиселиниң байдалында боттанып турар. Мурнунда помещик болгаш кулак чорааннар кооперативтерге шургуп кирип, оларның иштинден чаза тепсирин оралдажып турар. Кооперативтерже кулактар шургуп киреринде четигипкен черлерде олар улуртулгага кирип, кооперативтиң ажыл-агыйынга когарал чедирерин оралдажып турар деп чүвени фактылар көргүзүп турар.

Амгы үеде Кыдаттың Коммунистиг партиязы кооперативтерни организас ажыл-агый болгаш политика талазы-биле быжыглаар, тараачын массаларга үлегер болур кылдыр оларны ёзулуг үлегержи ажыл-агыйлар кылдыр хуулдурар сорулганы идип үндүрген. Оон-биле Кыдаттың Коммунистиг партиязы кооперативтерни тургузарынга хандыкшывышаан, күш-ажылдың кайы-кайызынга дузалажырының бөлүктерин быжыглаар дугайын уттуп, бо бөлүктерни удуртурун бодунун холунга эжелеп алыр арганы кулактарга болгаш контрреволюстуг идеегеттерге кым берип турар болдур, оларны сагындырып турар.

Бүдүрүлге кооперативтери быжыгып турупканының соонда дораан-на оларны элээн бедик хевириниң кооперативтеринче, тодаргайлаарга, колхозтарже хуулдурар арга тыштын келир. Бо перспективалыг сорулганы кыдат коммунистер холдан салбайын турар. Чуртта ам безин каш-каш чүс колхозтар бар.

Кыдаттың индустриализациязы көдээ ажыл-агыйны амты мурнакчы техникабиле чепсеглээр арганы бөөр. Чурттун ховуларынга ада-чурттун баштайгы тракторлары болгаш комбайннары көстүп келир үе чоокшулап олурар.

Хоорайда болгаш көдээде социалистиг чаартылгалар чурттун арын-шырайын үндезини-биле өскертир. Кыдат хожудангай чурт турганындан мурнакчы социалистиг күрүне болур. Кыдаттың Коммунистиг партиязының кыдат ажылчы чоннарның мурнунга салган канчаар-даа аажок улуг сорулгазы мындыг-дыр. Кыдат улус бо төөгүлүг сорулганы амыдыралга чедишкиннинг боттандырып турар.

Л. ДЕЛЮСИН.

Польша Улус Республика—тайбың, демократия болгаш социализм лагериниң быжыг звенозу

Польшаның катап төрүтүнгениниң хүнүн польша улус бодунуң улуг национал байырлалы кылдыр демдеглээн.

11 чыл мурнунда Совет Армия польша шериглериниң кезектери-биле хол-холундан туттунчуп алгаш, фашистиг эжелекчилерни сывырбышаан, ол хүн польша черже киришкен.

Улус-демократтыг эрге-чагырганың 11 чылдарының дургузунда Польшаның арны таныттынмас кылдыр өскерилген. Даштыкы капиталдан бүрүн хамаарылгалыг буржуаз-помещик хожуданчай чурт турганындан Польша болза, Европаның мурнакчы индустриалдыг күрүнелериниң бирээзи кылдыр хуулган. 1955 чылда чоннуң кижи бүрүзүнге хамаарыштыр үлетпүр бүдүрүлгезиниң деңнели дайын мурнундагы деңнелди 5,7 катап ашкан, Улусчу Польшада 1938 чылдыынга көөрде барык ийи катап хөй, 4,3 миллион тонна канны эзилдирип, дайын мурнундаагызынга көөрде 9 катап хөй машиналарны, 15,5 миллиард киловатт тодаргайлаарга, дайын мурнундаагызындан 4 катап хөй электроэнергияны бүдүрүп турар. Чурттуң иштинде дайын мурнундаагызындан 2,5 катап хөй 93,5 миллион тонна хөмүр дашты казып турар, ол дээрге, ам Франциядан казып турарындан барык 2 катап хөй!

Бо чылын польша ажылчы чоннар чурттуң индустриалдыг хөгжүлдезинин улус ажыл-агыйының алды чыл планын күүседирин чедишкиннинг доозуп, чаа беш чыл планын күүседиринче кирип турар. Беш чартык чылдарының дургузунда он бир муң ажыг үлетүр тудулгары туттунган! Польша болза, социализм үндезиниериниң тудуушкунун боттандырып турар. Чуртта үлетүрүңү чаа адырлары, чаа индустриалдыг төптер тургустунган.

Индустриалдыг өзүлде чоннуң амыдырал деңнелиниң доктаамал бедиишкиниби-биле капсырлажып турар. Мурнунда үжүк-бижик чок чораан Польшада культура улустуң калбак массаларының ниити эдилел-байлаа апарган.

Ол бүгү чедишкиннерни польша ажылчы чоннар кадыг-дошкун аңгы демиселиниң байдалдарында болгаш аажок улуг зар-бергелерни ажыл эртериниң оруубиле чедип алган. Ол бүгү бергелер помещик-капиталистиг тургузугнуң, дайынның болгаш алды чыл эжелээшкиннің уржуктары-биле холбаалыг турган.

Улус-демократтыг эрге-чагырга 11 чылдарының дургузунда Польшаның хамаарышпас чоруу болгаш бүрүн эргези база делегей ареназынга ооң ролю хемчээл чокка быжыккан. Дайын мурнундагы эрги Польша ооң ынчаардагы чагырыкчыларының буруузу-биле капиталистиг күрүнениң холунда чепсээ болуп турган. Күштүг болгаш хамаарышпас амгы улусчу Польша күчүлүг тайбың, демократия болгаш социализм лагериниң быжыг звенозу болуп, ол лагерьниң бүгү чурттары-биле аалы улустарның тайбыны болгаш айыыл чок чоруу дээш демисежип турар. Ооң чижээ болза, кожазы Герман Демократтыг Республика-биле Польшаның тайбың найыралдыг харылзаалары болур. Польша болза, Варшава керээзиниң, оаза тайбыңны деткиринче угланган улустар аразының бүгү-ле хемчегериниң киржикчизи.

Варшавага ам болган байырлалдарга чораан Совет чазак төлээлериниң баштыңы М. А. Суслов бодунуң чугаазынга мынча деп медеглээн: «Күштүг хамаарышпас Улус-Демократтыг Польшаның катап төрүтүүшкүү дээш, бодунуң чуртунга социализм үндезиниериниң тургузуушкуну дээш дериселге польша улус Совет Эвилелиниң болгаш күчүлүг социалистиг лагерьниң өске-даа чурттарының улустарының нүрүүнде шынчы өөнүктерлиг болуп келген болгаш болуп-даа турар».

Польша улуска хамаарыштыр ССРЭ-ниң улустарының сеткилдің ханызындан пайыралының хөй санныг илерээшкиннериниң бирээзи болза, Совет Эвилелиниң күжү-биле болгаш хөреңгизи-биле Варшавада туттунган культураның болгаш эртемниң кайгамчык улуг ордузу болган, ону польша улустуң катап төрүтүнгениниң хүнүнде польша улуска белек кылдыр дамчыдып берген. Ол белек болза, улусчу социалистиг Польшаның тургузуушкунунга акы-дуңма польша улус улам ынайгы чедишкиннерлиг болзун деп Совет Эвилелиниң улустарының сеткилиниң ханызындан күзелиниң демдээ болуп турар!

А. ШАТИЛОВ.

Чехословакия биле Индонезия аразында садыг дугуржулгазынга ат салганы

ДЖАКАРТА, июль 27. Чехословак Республика болгаш Индонезия Республиканың аразында садыгның дугуржулгазынга атты Джакартага салган. Чаа дугуржулгада көрген бараан эргилдезиниң хемчээли эрткен чылдаазынга бодаарга барык ийи катап улгадып турар болгаш 6 миллион фунт стерлинг четкен.

Индонезия каучукту, ак-коргулчунну, копраны, кофени, перецти, шайны болгаш өске-даа бараанларны Чехословакияже чорудар. Чехословакия бодунуң ээлчээнде колдуунда бүдүрүлге дериглерин, а ол ышкаш пес-таавы аймаан болгаш калбак хеременнерниң бараанларын Индонезияже чорудуп бээр.

Чехословакияның талазындан Индонезияга чээли тыпсыр дугайында чугаалажыышкыннар амгы үеде чоруп турарын база ыыннаткан.

(СЭТА).

Мурнуу Вьетнамның чазаанга Францияның, АКШ-тың, Англияның нотала...

ПАРИЖ, июль 28. (СЭТА). Фран-Пресс агентилелиниң корреспондентизинин Сайгондан дамчыдып турары:

Францияның Индий-Кытатта кол комиссары генерал Пьер Жако, Великобританияның элчини Хью Стивенсон болгаш АКШ-тың элчини Фредерик Рейнхардт олар премьер-министр Нго Динь Дьемге баргаш, Вьетнам Демократтыг Республика-биле сонгулда мурнунуң консультацияларын эгелээрин сүмелээннер.

Барыың талакы үш күрүнелериниң төлээлекчилери Нго Динь Дьемге түс-түс баргаш, Женева лугуржулгаларынга дүүштүг бүгү-ниитинин сонгулдаларын чорудар сорулга-биле Вьетнам Демократтыг Республиканың даштыкы херектер министри Фам Ван Донгунуң санал киирип чоруткан бижиннге харыысы бээринче Мурнуу Вьетнамның чазаан кыйгырбышаан, чангыс аай уткалыг ноталарны дамчыдып бергеннер.

Ол дугуржулгаларны барымдаалап сагыырын үш күрүнелериниң чугула деп санап турарын нотада демдеглеп турар.

Нерунуң ССРЭ-ге чораанының дугайында совет фильмни Индияда көргүзүп турары

ДЕЛИ, июль 29. Совет Эвилелинге Дж. Нерунуң чораанының дугайында Советтин документилиг өөнүг кино фильмин Делиниң «Риволи» деп театрында көргүзүп эгелээн. Индияның президентизи Радхакришна, найыралдың хөй-ниити болгаш политиктиг сураглыг ажылдакчылары кино фильмни кээп көргеннер. Ол кино фильм улуг сонуурганчыг болган.

Ол фильм Калькуттада база улуг чедишкиннинг үнүп турар. Мадраста ону июль 28-те көргүзүп эгелээн.

Совет киноматографияның ол документилиг кино чогаалынга индий парлалга улуг үнелээшкинни берип турар.

(СЭТА).

Японияның Коммунистиг партиязының алдыгы национал конференциязының ажыттынганы

ПЕКИН, июль 27. Японияның Коммунистиг партиязының алдыгы национал конференциязы Токиода ажыттынганын Японияның радиозу дыннаткан. Конференцияның ажылында Сионци, Касуга, Санеки, Мацумото, Цунесабуро, Такенака, Хироси, Хасегава болгаш Компартиянның өскеда улуртукчу ажылдакчылары, а ол ышкаш чер-черлериң партия организацияларының улуртукчулары киржип турар.

(СЭТА).

Малайяга болган сонгулдаларның түннелдери

ЛОНДОН, июль 29. Июль 27-де Малайя федерациязының хөөлгу үнүрер чөвүлелинге (Малайяның парламентизи) сонгулдалар болуп эрткен.

Рейтер агентилелиниң дыннадыын өзугаар алырга, сонгулдаларга хөй бадылаашкыннарны политиктиг үш партиялар—Малайяның каттышкан национал организациязы, Малайяда кылат ассоциация болгаш Малайяда индий конгресс олар алганнар. Парламентиниң 52 олуттарының иштинден 51 олутту ол блок эзлээн.

Малайяның парлалгазының айтып турары болза, ол партияларның эвилелиниң тиилелгези оларның политиктиг программаларының чоннуң иштинде алгый берген турары-биле тайылбырлатынар, ботбашкарылганы болгаш бүрүн хосталганы Малайяга дүрген тыпсырын негээн негелдерни ол программаларда бижээн болуп турар.

(СЭТА).

Совет көдээ ажыл-агый төлээлериниң АКШ-та чоруп турары

СПЕНСЕР (Айова штады), июль 27. Июль 25-те совет төлээлериниң чамдыызы кукурузаның үрезиннерин хайнакташтыр өстүрүп турар АКШ-та эң улуг ферма болур «Гарст томас» деп ферманы көргеннер. Төлээлер 720 гектар шөлдерде кукуруза үрезиннериниң тарылгазын, үрезиннерни арыглап, сорттаар машиналарны, а ол ышкаш малдың холуксаалыг чемнерин бүдүрүп турар заводту көргеннер. Үрезиннерни хайнакташтыр бүдүрерин организастаарының айтырыгларының талазы-биле беседаның соонда совет төлээлериниң баштыңы В. Мацкевич фирманың удуртукчуларының бирээзин—Гарстыны Москвада Бүгү-эвилелдің көдээ ажыл-агый делгелгезин бо чылын барып көөрүнче чалаан. Ол чалалганы Гарст хүлээп алган болгаш Совет Эвилелин барып көөрүн мурнунда-ла күзеп келгенин ол чугаалаан.

Июль 26-да совет төлээлер Лоуренс хоорайның чоогунда Тэффорд Теннустуң фермазын барып көргеннер.

Совет төлээлерге ужуражыры-биле чоок кавызының фермерлериниң элээн хөй өг-бүлелери аңаа чыглын келген турганнар. Төлээлериниң болгаш фермелериниң аразынга хөглүг беседалар эгелээн. Фермерлер дыка өй айтырыгларлы, Совет Эвилелинде агаар бойдустуң байдалындан эгелээш, колхозчуларның ап турар орулгаларынга чедир сонуургап айтырганнар.

«Силерниң төлээлериңерниң чедип келтенинге бистер өөрүп, фермалар төлээлерин улур-дедир чалажыр чорук эки херек деп бодап тур бис. Бистиң дыка хөй фермерлеривис Совет Эвилелин барып көөрүн күзеп турар деп фермерлериниң бирээзи чугаалаан. Совет көдээ ажыл-агый төлээлериниң Айова штатта чоруп турар дугайында хөй кижилер билген тудум-на төлээлерге хөй санныг чалалгалар кээп турар. АКШ-тың бүгү булуңнарындан кээп турар чагааларны Айова штаттың колледжизинде чыып турар. Колледжиниң даргазының төлээлерге медеглээни: «Силерни чалаан дыка хөй чалалга бижиктер бисте чыглы берген, ынчаарга силерни көрүксээн кижилериниң шуптузунга баар дээр болза, Силерге 25 чылдар безин чедишпес боор».

Совет төлээлер кежээ Спенсер хоорайда чеде берген, гостиница чанында оларны ол чериниң 700 хире чурттакчылары чыглып келгеш, совет аалчыларны уткуп, оларга байыр чедиргеннер. Орукка бар чораан төлээлер Лоуренс хоорайны болгаш Симмиңиң улуг фермазын көргеннер.

(СЭТА).

Совет көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң төлээлериниң Англияда чоруп турары

ЛОНДОН, июль 28. Совет көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң ССРЭ-ниң совхозтар министри И. А. Бенедиктовка баштадып алгаш Англияда чоруп турар төлээлери Ковентриде «Месси Гаррис Фергюсон» деп фирманың көдээ ажыл-агый механизациязының школазын көргеннер. Көдээ ажыл-агыйның 75 түүл машиналарын ол фирма бүдүрүп турар.

Фирманың бүдүрүп үндүрүп турар машиналарының ажыды-биле төлээлер танышкан. Черни дескилеп таптаар машинаны чогаадып тургусканынче олар кичээнгейни салган. Совет көдээ ажыл-агый төлээлери чогаадып кылган машина бүргүзүнүн чедишкиннинг болгаш четпес талаларын оларның ээлээри-биле кады ажылчы өзу-биле көрүп чугаалажып, а ол ышкаш ындыг машиналарны Совет Эвилелинге ажыглап болурунуң айтырыын көргеннер.

Совет аалчыларның алдары дээш фирма чери дүштеки шайлалга тургускан, аңаа коньюнктура болгаш хандырылга салбырының удуртукчузу Лис чүве чугаалаан. Совет төлээлериниң удуртукчузу И. А. Бенедиктов бодунуң харыы сөзүнге хүндүткелдиг хүлээп алыышкын дээш фирма черинге өөрүп четиргенин илереткен. Ажыл-ишчи харылзааларны хөгжүдери ийи чурттарга ажыктыг болурун ол демдеглээн.

Төлээлер оон соонда Стратофорд — Он-Эйвонга чеде бергеш, Клайд Хитске хамаарышкан фирманы көргеннер. Совет аалчыларны фирманың ээзи бодунуң ажыл-агыйы-биле, малды одарладырының, инек саалдазының, малга чем белеткээриниң, сүттү үрелип бакыравас кылдыр ажаарының аргалары-биле таныштырган. Төлээлер хаван болгаш куш кажааларын база көрген. Төлээлериниң хөй санныг айтырыгларынга фирманың ээзи белени-биле харыылап берген. Ол ферманы совет төлээлер көрген соонда Англияның көдээ ажыл-агыйы-биле оларның таныжар планы доозулган.

(СЭТА).

Америк көдээ ажыл-агый төлээлери Краснодар крайже чорупкан

ОДЕССА, июль 28. ССРЭ-де аалдап чоруп турар америк көдээ ажыл-агый төлээлери Украинага боттарының аян чоруун доосканнар. Аңаа холбаштыр УССР-ниң көдээ ажыл-агый министриниң оралакчызы И. И. Басов аалчыларның алдар кадыы дээш хүлээп алыышкын кылган.

Хүлээп алыышкынга Уильям Ламберт баштадыр америк көдээ ажыл-агый төлээлери олурушкан.

Совет таладан ол хүлээп алыышкынга ажылчы чоннар депутаттарының Одесса область Совединиң күүскомунуң даргазының оралакчызы П. Г. Доценко, областың көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги М. И. Сиволап, Одессаның хоорай Совединиң күүскомунуң даргазы Г. Ф. Ладвищенко, Бүгү-эвилелдің селекция-генетика институдунуң директору Ф. Т. Бариченко, Одесса университединиң ректору профессор С. И. Лебедев, УССР-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң көдээ ажыл-агый эртемниериниң эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы И. И. Жадан, Одессаның көдээ ажыл-агый институдунуң директору көдээ ажыл-агый эртемниериниң доктору А. А. Вербин, Бүгү-эвилелдің В. И. Ленин аттыг көдээ ажыл-агый академиязының чиңгине кежигүнү Д. А. Долгушин олар олурушкан. Хүлээп алыышкынга совет болгаш америк парлалгаларының төлээлекчилери база олурушкан.

УССР-ниң Көдээ ажыл-агый министриниң оралакчызы И. И. Басов болгаш Уильям Ламберт олар хүлээп алыышкынга чүве чугаалааннар.

Украинага чоруп чораанынга турескаал кылдыр УССР-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозу америк төлээлерге ыындыг белек чүүлдерин тудускан: республиканың эң дээре аргыгжыларының аргын кылганы украин хөйленнер, мыштан каастталга чүүлдерин сиилип кылырының талазы-биле алдарлыг мастерлериниң кылганы каас харжакчыштарны, виноградтың бүгү сорттарындан колхозтарның болгаш совхозтарның кылганы вино аймаан.

«Победа» деп чиик чоруктуг судиога олуруп алгаш америк көдээ ажыл-агый төлээлери Кара далайдан Краснодар крайже чорупкан.

Америк көдээ ажыл-агый төлээлериниң удуртукчузу Уильям Ламберт СЭТА-ның корреспондентизин дамчыштыр моон адаанда медеглелди кылган:

Америк көдээ ажыл-агый төлээлериниң Украинага чораанны информациялар солчужарының талазы-биле таарымчалыг болгаш ажыктыг болган.

Бүгү-ле черлерге бистерни найыралдыыбиле болгаш хүндүткелдии-биле хүлээп алган. Ол чорук биске уттундурбас.

Украина болза, Совет Эвилелиниң эки тараалап чери болуп турары маргылдаа чок. Делегейде моон дээре черни тывары берге. Мында бүдүрүп алырының аргалары кончуг улуг. Бо черни көөрге Каттышкан Штаттарда кукурузаның эки дүжүттүг куржаглары сагышка кирер-дир.

Украинаны көдээ ажыл-агыйының дип алдынган улуг балымнар Силерниң өзүделіг чонуларга аъш-чемниң хөй продуктуларын бээрин хандырарынга дузалаар.

(СЭТА).

ГДР-ниң көдээ ажыл-агый төлээлериниң Москвада келгени

ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунуң чалаанын өзугаар Герман Демократтыг Республикадан төлээлер июль 29-та Москвада чедип келген. Оларның ниити составы 20 кижи — эртемденнер болгаш көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглери. Төлээлерни профессор Фридрих Грхард баштап келген.

ГДР-ниң көдээ ажыл-агый төлээлери Бүгү-эвилелдің көдээ ажыл-агый делгелгезин көөр болгаш совет эртем-шинчилел албан черлериниң ажылы-биле таныжар.

(СЭТА).

Редакторнуң оралакчызы Т. С. ТАЛГАНЧИК.

УЛУС ДЕМОКРАТТЫГ ЧУРТТАРДА

Чехословак тараачыннар көдээ ажыл-агыйның чаңгыс аай кооперативтеринге кирип турарлар

ПРАГА. Чехословакияның ховуларында ажаан алыышкын ажылдары дүүктел турар. Тараачыннарның дүжүт ажаан алыышкынынга МТС-тер улуг дузаны көргүзүп турарлар. Бо чылын МТС-тернің эргезинде 24.400 тракторлар (15 ат күжүнге шилчидерге), 2230 тараа комбайннары, сноп баглаар хөй-хөй машиналар, молотилкалар болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналары бар.

Ажыл-агыйны чорударының коллективтиг аргазының артык күштүүнге бүзүрээн муң-муң тараачыннар бо хүннерде кооперативтерге кирип турарлар.

Чижээ, Чехословакияның телеграф агентилелинин дыннадып турарын өзугаар алырга, сөөлгү үениң дургузунда Ческебудеев областа көдээ ажыл-агыйның 9 чаа кооперативтерин үндезилеп тургускан. Бо чыллың бирги чартыынның дургузунда Брнен областа көдээ ажыл-агыйның чаңгыс аай кооперативтеринге 2 муң ажыг кижи кирген, Оломоуц областа 1149 кижи кирген. Чамдык суурларда чаа кооперативтер организастаарының талазы-биле белеткел комитеттерин тургузаан.

Чехословакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң көдээ ажыл-агыйны улам ынай хөгжүдер дугайында июль шинтпирлеринге харыы кылдыр фабрикаларың болгаш заводтарың чүс-чүс оол болгаш хереженен аныяк ажылчыннары көдээге ажылдаары-биле чоруп турарлар. Чоокку үеде кызыгаар районнарда МТС-терге, көдээ ажыл-агыйның чаңгыс аай кооперативтеринге болгаш күрүнениң ажыл-агый черлеринге ажылдаары-биле 2 муң оолдар болгаш кыстар аъттанырлар.

(СЭТА).

Дүжүт ажаан алыышкыны

БОЛГАРИЯ

СОФИЯ. Болгарияда кызылтас ажаан алыышкыны дооступ турар. Благоевград, Плевнен, Тырнов болгаш Хасков округтарында тараа ажаан алыышкыны доозулган. Старозагор, Враан болгаш өске-даа округтарда ажаап алыышкын ажылдары доостур чыгап турар. Чер ажылының министерствозунуң медээзин өзугаар алырга, чер ажылдыг күш-ажылчы кооператив ажыл-агыйларында болгаш МТС-терде тараа ажаап алыышкынының планы 92,8 хуу күүсетинген. Тараа культураларының ажаап алыышкыны-биле чергелештир дүжүттү бастырып, хоорзунну үлүдүрдип, күсү ангысты андарып турар.

Тапкы ажаап алыышкыны эгелээн.

Техниктиг культуралар—чигир свёклазы болгаш хөвең ажаалдазын бо чылын белик деннелде чорудуп турар.

РУМЫНИЯ

БУХАРЕСТ. Румынияның телеграф агентилелинин дамчыдып турарын өзугаар алырга, Румынияда тараа тараан шөлдериниң 70 хуузунуң дүжүдү ажаап алдынган.

Румынияда улуг көдээ ажыл-агый областының бирээзи болур Бухарест область арбай болгаш кызылтас кезилдезин бүрүнү-биле дооскан. Областың бүгү районнарында өлбек дүжүт ажаап алдынган.

Румынияның өске-даа областарында ажаап алыышкын ажылдары база чедишкиннинг чоруп турар.

ВЕНГРИЯ

БУДАПЕШТ. Венгр Улус Республиканың чер ажылының министерствозунуң болгаш күрүне ажыл-агыйларының министерствозунуң дыннадыын өзугаар алырга, чурттуң иштинде тараа культураларының шөлдериниң дөрттүн үш кезээнде дүжүт ажаап алдынган. Дүжүт бо чылын эрткен чылдаазынан дыка эки болуп турар.

(СЭТА).

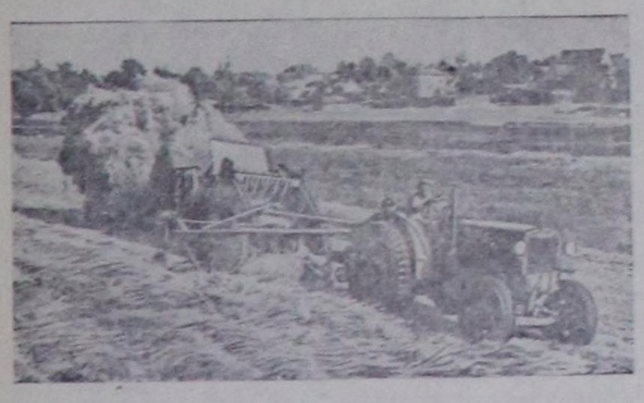

Герман Демократтыг Республиканың машина-трактор Станцияларында тракторлар парктарының саны өзүп турар.

Чурукта: МТС-тиң тракторунуң Риза хоорайның чоогунда сиген кезии турары.

Чуруу Төп ральбильдинин.

ДИЗЕНТЕРИЯ ДУГАЙЫНДА КОЛ ЧҮҮЛ

Дизентерия — шаңгырлыг, а чамдыкта хан-биле кады үнер халдавырлыг кыжык аарыы болур.

Дизентерия кончуг үр—эзт изип, кыжыктадып, ижин аартып эрттер. Ындыг таварылгалар болганда, эмчиге дүрген баар болгаш эмчи ону чогуур аъш-чемни болгаш хайгааралды алыр эмнелгеже чорудар. Оон аңгыда, эмчи халдавыр таравазын дээш аарыг кижиниң бажыңынга дезинфекция кылдыртыр.

Чамдыкта дизентерия чиик хевирлиг эрттип болур—1—2 хонукта үргүлчүлээр шоолуг улуг эвес кыжыктаашкын хевирлиг база эрттер. Ындыг таварылгада чамдык аарыг кижилер бодунуң аарыының айыылдын тооп көрбейн турарлар. Багай чем чигениниң болган боор, боду эрте бээр оң дээш, эмчиге барбастар, ук аарыгны кылаштап, харын ажылдап тургаш эрттирип турарлар.

Бо чорук чүге чедирип болуруп?

Ол чорук шуут сегиринге черле чедирбес. Дизентерия хоочурзар болгаш бирде чидип, бирде күштелип чораан, чыл-чылы-биле үргүлчүлеп болур. Кижиниң кадыын ындыг аарыг күртүү-биле бакыырадыр. Ынчангаш, дизентерияны эмнетпес кижилер хоралыг чорукту бодунга болгаш өөрүнге чедирип болуру ол ышкажыл!

Дизетерия—халдавырлыг аарыг: ону тывылдырып турар микробтарны дизентерия палочкалары деп адаар. Олар аарыг кижиниң чогуур арыгланыышкыны-биле кады организмден хөйү-биле дашкаар үнүп турарлар. Дизентериядан аараан кижи бир эвес бажыңынга артып каап азы ажылдап чоруп турар болза, ол аңаа келген кижилерге болгаш кады ажылдап турар кижилериниге аарыгны халдадыр.

Ынчангаш кандыг-бир кыжык үезинде эмчиге баарының ужуру билдингир ышкажыл, бир эвес эмчи эмнелгеге чытырар дээр болза, оон канчап-даа ойталап болбас.

Дизентериядан бодун болгаш өскелерни камгалаар төлээде чүү кылыр ужурлугуп?

Хамыктың мурнунда кижилер дизентериядан аарыырда микробтар кижиниң организминче кирип турарындан ол аарыг болуп турарын билир херек. Хамыктың мурнунда микроб хирленген чемнер-биле азы суг-биле кады аасче кирип турар.

Бир эвес дизентериядан аараан кижи эмчиге чытпайн, бажыңынга артып калган болза, оон-биле кады ол арыгланганының соонда холдарын чугбас болза, ол боду болгаш ону ажаап турар кижилер микробтарны хлебке, ногааларга өске-даа продуктуларга чыпшырып болур. Ол продуктуларны чигеш, долгандыр турар кижилер аарып болур. Аарыг кижиниң деттени, чижээ эжик тудазы база өске-даа түүлдер дамчыштыр аарыг база халдап болур. Ынчангаш кижи бүрүзү арыгланганының соонда холдарын савацнап чуур, ол ышкаш чем чиринин мурнунда болгаш чем белеткээриниң мурнунда ыяавыла чунар ужурлуг.

Дизентериянның микробтарын сээктер албаннаар бажыңдан өрээлче ужуп кээп, кижиниң чеминге хонгаш база тарадып болур. Ынчангаш өрээлдерде сээктерни бар-ла аргалар-биле чок кылыр херек. Сээктер чыылбазын дээш албаннаар бажыңнарны, херимнер иштин, бок төгер харжактарны болгаш оңгарларны арыг-шевер тургузар.

Бир эвес кудук албаннаар бажың чанында, бир эвес кудук багай кылдыыган болгаш чоп ниити демир-хуунну ажыглавайн турар болза, дизентериянның палочкалары сугже база кирип болур. Чамдыкта кижилер аарыг кижиниң хевин чуг-бушаан, хем суун, дамырак сугларны болгаш хөөлбектерни база халдамыржыып турар. Ынчангаш хемден, хөөлбектен, хөлден болгаш өске-даа черлерден ускан сугну хайындырып алгаш ижер. Сүттү база хайындырар.

Дизентериялыг кижиниң чоруп турганы албаннаар бажыңдан алдынган удобрение-биле чемиштиккен огородтуң ногааларынга дизентериянның микробтары база чоруп болур. Ынчангаш арыг эвес түүлдерни черге төгериниң мурнунда оларны хора чок болдурар херек. Ынчангаш оларны торф, өдек азы довурак-биле холаш, чайның 2—3 айларының дургузунда оларны овалай бөлер. Ол овалар аажок изиир болгаш микробтар өлгүлеп каарлар.

Чаа кат-чимистерге болгаш ногааларга дизентериянның микробтары база чоргулаар, олар хирлиг холдар-биле азы сээктер-биле микробтарны тывылдырар. Чиг ногааларны болгаш кат-чимистерни чиринерниң мурнунда оларны суттаа эки каксып чунар (суг дамчыдылгазының кранындан ийикпе азы чуннар демирден), оон соонда изиг суг-биле кырынче саарыңар.

Бо бүгү хемчеглер дизентериядан силерни камгалаар.

Тыва областың санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Шестиркин көдумчузу, бажың № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының иштики информация, килдистериниң —3—88. харыысалгалыг секретарының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетүр болгаш транспорт көдээ ажыл-агый, килдистериниң 3—68, культура болгаш амыдырал килдистериниң база бухгалтериянның—3—65.

ТС—02185 Культура эргелелиниң типографиязы